

Inssier No. 832 Subt. 1111 1947

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

DEN HAAG (Schev.)

VAN STOLKWEG 29

TELEF. 55.23.50

GIRO 412235

Rapport no. 66. 8-189

Niet voor publicatie.

Nadruk verboden.

02440

ONDERZOEK NAAR DEN KOSTPRIJS VAN MELK IN DE

PERIODE Mei 1947 - Mei 1948.

De inhoud van dit rapport is getoetst aan het oordeel van een Commissie van Advies bestaande uit de Heeren:

Ir. Th.C.J.M. Rijssenbeek te 's-Gravenhage, Directeur van het Veeteeltwezen
(Voorzitter)

Jac. Blom te Sint Pancras (N-H), landbouwer.

Dr. Ir. H.J. Frankena te Wageningen, Inspecteur Voeder- en Weidebouw.

F. Mikkers te Aalst bij Eindhoven, landbouwer.

N.J.W. Olieman te Leidschendam (Z.H.), landbouwer.

Dr. Ir. C. Schiere te Utrecht, Directeur van het Kaascontrole-station.

W. Tysma te Workum (Fr.), landbouwer.

Voorzover op sommige punten verschil van oordeel met het L.E.I. bestaat, is dit afzonderlijk in bijlage VI vermeld.

De verantwoordelijkheid voor den inhoud van het rapport berust bij het Landbouw-Economisch Instituut.

DOEL.

Het berekenen van den kostprijs af-boerderij per kg melk voor de voornaamste weidestrecken van ons land.

METHODE EN BASISGEGEVENS.

a. Methode.

Uitgaande van de na-oorlogsche cijfers, gedeeltelijk afkomstig van het boekjaar Mei 1945 tot Mei 1946 en gedeeltelijk van het kalenderjaar 1946, is door middel van de z.g. wijzigingscoëfficiënten de kostprijs voor het komende jaar berekend. Het basismateriaal evenals een uitvoerige toelichting hierop is te vinden in Bijlage III, terwijl de kostprijsberekening voor het komende jaar toegelicht wordt in bijlage IV.

b. Basisgegevens.

De basisgegevens zijn deels afkomstig van de z.g. kostprijsbedrijven van het L.E.I., deels van de fiscale boekhouding van eenige boekhoudpureau's. Alle gegevens hebben betrekking op de zuivere weidebedrijven, daar van de gemengde bedrijven nog geen gegevens bekend zijn. Van het aantal is het volgende overzicht te geven:

2237250

	kostprijsbedrijven	fiscale bedrijven
Friesland:	24 stuks boekj. Mei 1945/46	23 st. Mei 1945/46
Gouda en omgeving:	31 " " Mei 1945/46	25 st. kalenderjaar 1946
Alkmaar:		17 st. kalenderjaar 1946
Totaal	55 stuks	65 stuks.

In het geheel hebben de berekeningen dus betrekking op 120 graslandbedrijven, die in de voornaamste graaslandprovincies van ons land zijn gelegen.

Omtrent de bedrijfsgrootte, ligging, grondsoort en bedrijfsvoering zij nog het volgende opgemerkt.

Friesland: De kostprijsbedrijven liggen over de geheele provincie verspreid en omvatten 7 bedrijven op kleigrond, 13 bedrijven op veengrond en 4 bedrijven op zand. De gemiddelde bedrijfsgrootte bedroeg 27,14 ha kadastraal. Wat betreft de bedrijfsvoering zij opgemerkt, dat 16 bedrijven z.g.n. stamboekbedrijven zijn, welke echter wat de behaalde fokresultaten betreft nogal sterk uiteenlopen.

De fiscale bedrijven in Friesland zijn als volgt verdeeld: 12 bedrijven op kleigrond en 11 bedrijven op veengrond. De gemiddelde bedrijfsgrootte bedroeg 23,75 ha kadastraal.

Van de 23 fiscale bedrijven was de verdeling: 8 stamboekbedrijven, 7 gedeeltelijk stamboekbedrijven en 8 niet-stamboekbedrijven.

Wat het verdere feit van de bedrijfsvoering betreft waren voor Friesland geen nadere gegevens bekend.

Zuid-Holland: Gouda en omgeving.

De kostprijsbedrijven die in de Krimpenerwaard nagenoeg allemaal op kleiveen en een enkele op laagveen zijn gelegen, bestaan naar het oordeel van den Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst uit bedrijven met een volgende bedrijfsvoering:

4 matige, 15 middelmatige en 12 goede bedrijfsvoering.

Op vijf na nemen alle bedrijven deel aan melkcontrole, terwijl omtrent de fokkerij het volgende bekend is: 11 bedrijven geen stamboekkoeien, 13 bedrijven enkele stamboekkoeien en 7 bedrijven met meest stamboekkoeien. De ligging van de landerijen t.o.v. de bedrijfsgebouwen is over het geheel niet ongunstig te noemen, daar deze vaak uit aaneengesloten percelen bestaan. De gemiddelde bedrijfsgrootte bedroeg: 16,99 ha gemeten maat.

Omtrent het peil van de bedrijfsvoering op de fiscale bedrijven is niets bekend. De fiscale bedrijven van Noord-Holland zijn in het Midden-Gewest gelegen, die in Zuid-Holland zijn afkomstig uit de omgeving van Gouda, dus nagenoeg dezelfde streek als onze kostprijsbedrijven. De gemiddelde bedrijfsgrootte van de fiscale bedrijven bedroeg in Noord-Holland 12,49 ha kadastraal

in Gouda 16,24 ha gemeten maat.

Wat betreft het aantal gebieden, waarvoor de berekening werd opgezet, rijst de vraag in hoeverre deze representatief zijn voor het geheele Nederlandsche rundveehouderijbedrijf.

Omtrent de kosten van de melkproductie op de gemengde bedrijven zijn nog geen gegevens beschikbaar. Een exact inzicht in de kosten van de melkproductie op het zand kan dan ook niet gegeven worden. Wel geven de vooroorlogsche verslagen van den Accountantsdienst de hoogte van de nettokosten per ha op de gemengde bedrijven t.o.v. de graslandbedrijven aan.

Hieruit blijkt, dat in het boekjaar '38/39 de netto-kosten per ha in de zandgebieden gemiddeld 5% - 10% boven die van de Friesche en Noord-Hollandsche Kleigebieden lagen. De oorzaak van dit verschil was, dat het lagere netto-pachtbedrag per ha meer dan gecompenseerd werd door een hooger en veevoeder aankooppost. Gezien de geringere aankoopmogelijkheden van veevoeder kan men dus verwachten, dat er thans geen belangrijke verschillen tusschen de netto-kosten per ha in de zandgebieden en de kleigebieden meer zullen zijn. Het uiteindelijke kostprijsverschil is dan geheel aan het verschil in melkproductie toe te schrijven.

Van de melkopbrengst per koe is aan de hand van de gegevens van den melkcontrôle-dienst een uitvoerig overzicht gegeven in Bijlage I. Hierin zijn ook de productiegegevens van de verschillende zandprovincies vermeld. Uit deze gegevens blijkt, enerzijds, dat het materiaal betrekking heeft op gebieden met een hoge melkgift per koe (Friesland), maar anderzijds ook op gebieden met een lage melkproductie (Zuid-Holland) die, volgens de melkcontrôle gegevens b.v., beneden zandprovincies als Drenthe en Noord-Brabant ligt.

Wat het vetgehalte van de melk in de verschillende provincies betreft kan het beste worden uitgegaan van het gemiddelde vetgehalte van de aan de zuivelfabrieken afgeleverde melk in de periode 23 Dec. '45 tot 4 Jan. '47, opgave van het Bedrijfschap voor Zuivel:

Groningen	3.54 %	Gelderland	3.30 %	Zeeland	3.29 %
Friesland	3.70 %	Utrecht	3.25 %	N.Brabant	3.31 %
Drenthe	3.48 %	N.Holland	3.39 %	Limburg	3.28 %
Overijssel	3.36 %	Z.Holland	3.30 %	Nederland	3.43 %

Wat betreft de betrouwbaarheid van de berekende kostprijzen als gemiddeld beeld van de gebieden, waarop zij betrekking hebben, kan het volgende worden opgemerkt.

Het basismateriaal omvatte de volgende aantallen bedrijven in de verschillende gebieden.

Friesland	: 47 bedrijven
Gouda en omgeving	: 56 bedrijven
Alkmaar	: 17 bedrijven

Deze aantallen zijn gering en dus is de basis smal te noemen. In de omgerekende cijfers zijn echter de meest belangrijke elementen, welke een overwegende invloed op den uiteindelijke kostprijs hebben of op hun juistheid getoetst, door ze te vergelijken met vooroorlogsche gegevens (loon) of los van het basismateriaal op veel eedere basis opnieuw berekend (krachtvoer, melkproducten, kunstmeststoffen, omzet en aanwas rundvee, te verwachten melkproductie).

Neemt men voorts in overweging, dat de posten afschrijving en rente werktuigen en rente levende inventaris, berekend volgens de richtlijnen van het L.E.I., geen toevalligheden kunnen bevatten, terwijl ook t.a.v. de pachtkosten een dergelijke invloed niet aanwezig kan zijn, dan moet de invloed van eventuele toevalligheden als gevolg van een te smalle basis wel vrij gering worden geacht.

Op grond van het bovenstaande mag men dan ook wel concludeeren, dat de berekende kostprijzen voor de verschillende gebieden een vrij betrouwbaar gemiddelde geven.

De wijze van berekenen.

1. De wijzigingscoëfficiënten.

De afzonderlijke kostenfactoren zijn voor zoover mogelijk met behulp van wijzigingscoëfficiënten omgerekend tot het kostenpeil van het voorjaar 1947.

Voor verschillende kostenelementen kon deze berekening wegens de abnormale toestanden in de basisjaren niet worden toegepast. Voor de kostenelementen krachtvoer, melkproducten, kunstmeststoffen en de opbrengst-post omzet en aanwas rundveestapel werden de berekeningen los van het basismateriaal uitgevoerd.

Een en ander wordt uitvoerig toegelicht in de bijlagen II en IV.

2. Loon.

a. Loon voor den handenarbeid van den boer.

Voor deze handenarbeid werd geen loon ingecalculleerd. De berekende kostprijzen vermeld in de tabellen I, II en III zijn dus berekend exclusief de beloning van den arbeid van den boer.

b. Loon vreemd personeel en eigen gezinsleden.

Het in te calculleeren loonbedrag voor dezen arbeid werd berekend uit de gegevens van die bedrijven, waar naast den boer alleen vreemd personeel werkzaam was (zie bijlage IV).

In een aanvullende berekening werd de arbeidsbezetting per 10 ha vergeleken met die in de vooroorlogsche jaren volgens de verslagen van de accountantsdienst van het Departement van Landbouw. Deze vergelijking leverde het volgende resultaat op:

	<u>Friesland</u> per 10 ha	<u>N.-Holland</u> per 10 ha	<u>Z.-Holland</u> per 10 ha
1938/'39 en 1939/'40	1.04	1.14	1.20
1947/'48	1.06	1.12	1.17

Uit deze vergelijking blijkt, dat niettegenstaande het feit dat de basis, op grond waarvan deze berekening gemaakt is smal is, men de post loon toch als representatief voor het betreffende gebied kan beschouwen.

3. Veevoeder.

a. Krachtvoer.

Dit kostenelement werd berekend op grond van de verwachte toewijzing voor het jaar 1947/'48.

b. Melkproducten.

Voor het berekenen van de opfokkosten zijn de basiscijfers losgelaten, daar in de eerste plaats thans minder kalveren aangehouden worden en daarnaast bij de opbrengsten geen extra inkomsten van dure fokstieren in rekening worden gebracht. Het zijn vooral de stierkalveren die op de fokbedrijven veel melk vragen en daarom een hoge melkproducten-rekening veroorzaken. Gezien de beperkte hoeveelheid ondermelk/karnemelk die er naar de bedrijven teruggaat, is er een hogere volle melk gift dan in het rapport Nr. 38 in rekening gebracht. Ook de omstandigheid dat voor het jongvee geen krachtvoeder toegewezen wordt, maakt deze hogere melkproducten-post o.i. noodzakelijk. Om deze redenen is in bijlage IV aan de hand van bepaalde vormen, een nieuwe berekening gemaakt.

4. Kunstmeststoffen.

Deze kosten werden berekend op grond van de vermoedelijke toewijzing van stikstofkunstmest en de normale vooroorlogse fosforzuurgift.

5. Pacht.

Alhoewel volgens de officiële voorschriften het pachtpeil op 1 Mei 1940 "bevroren" is, bleek uit een onderzoek ingesteld door de Staatscommissie voor het Pachtwezen dat de pachten t.o.v. de vooroorlogse jaren met + 20% gestegen zijn. Deze pachtstijging werd door de Grondkamers toegestaan op grond van het feit dat de eigenaarslasten in dezelfde mate gestegen zijn.

Bij de omrekening der kostenelementen is met deze pachtstijging rekening gehouden.

6. Omzet en aanwas rundvee.

Deze opbrengstpost werd onafhankelijk van het basismateriaal langs theoretischen weg opnieuw berekend voor het jaar 1947/48.

Een uitvoerige toelichting hierop wordt gegeven in bijlage II.

7. De te verwachten melkproductie.

In bijlage I wordt een uitvoerig overzicht gegeven van het verzamelde materiaal dat gebruikt is voor de productieraming. Hierbij is de volgende methode gevolgd:

Aan de hand van de gegevens van de Verslagen van den Accountantsdienst die betrekking hebben op een groot aantal bedrijven, is de vooroorlogsche melkproductie vastgesteld. Vervolgens is met behulp van de gegevens van den melkcontroledienst, de productievermindering t.o.v. de vooroorlogsche jaren bepaald. Deze aldus gevonden productieverlaging is vervolgens toegepast op de genoemde vooroorlogsche productiecijfers van de bedrijven van den Accountantsdienst.

Op deze wijze is voorkomen, dat door middel van ramingen de op de boerderij achtergehouden melk, vastgesteld moest worden. Dit percentage is moeilijk juist vast te stellen, daar uit het ons ter beschikking staande materiaal wel duidelijk blijkt, dat dit van bedrijf tot bedrijf sterk varieert.

Ook over de melkproductie in de verschillende zandprovincies worden in Bijlage I uitvoerige gegevens vermeld. In het bijzonder is van de provincie Overijssel een uitgebreid overzicht opgenomen.

De grote mate van overeenstemming in de productieverlaging tusschen de verschillende provincies met overeenkomstige grondsoort b.v. zware grond van Friesland en Noord-Holland gelijke productievermindering n.l. 5% versterkt ook de gevolgde methode.

DE RESULTATEN.

Overzicht van de netto kosten per ha; de molkproductie per koe en per ha; den kostprijs per 100 kg melk bij bestaande bedrijfsgrootte en het gemiddelde overschot per ha en per gemiddeld bedrijf voor den boer.

Omschrijving	Friesland	Noord-Holland	Zuid-Holland ¹⁾
1. <u>Gemiddelde bedrijfsgrootte</u>	25 ha	12.5 ha	18 ha
2. <u>Netto kosten per ha.</u>	f. 376.-	f. 348.-	f. 359.-
3. <u>Aantal stuks melkvee per ha</u>	1.04	1.02	1.09
4. <u>Melkproductie per koe</u>	3600 kg	3375 kg	2950 kg
5. " <u>per ha</u>	3744 kg	3443 kg	3222 kg
6. <u>Gemiddeld vetgehalte</u>	3.7 %	3.39 %	3.3 %
7. <u>Kostprijs per 100 kg melk</u> (exclusief de arbeid van den boer) bij bestaand vetgehalte	f. 10.-	f. 10.10	f. 11.10
8. <u>Overschot voor den boer</u>			
I Bij 16 ct.p.kg.melk met 3.3% vet			
a. per ha	f. 297.-	f. 218.-	f. 158.-
b. per gemiddeld bedrijf	f. 7425.-	f. 2725.-	f. 2844.-
II Bij 15 ct.p.kg.melk met 3.3% vet			
a. per ha	f. 255.-	f. 182.-	f. 126.-
b. per gemiddeld bedrijf	f. 6375.-	f. 2275.-	f. 2268.-
III Bij 14 ct.p.kg.melk met 3.3% vet			
a. per ha	f. 213.-	f. 147.-	f. 93.-
b. per gemiddeld bedrijf	f. 5325.-	f. 1838.-	f. 1674.-

1) Voor Zuid-Holland is evenals in de andere gebieden alles berekend per ha. kadastraal.

Voor een juiste beoordeeling der cijfers kan nog op de volgende punten gewezen worden:

1. Zoals reeds vermeld onder "Methode en Basisgegevens" hebben de cijfers niet uitsluitend betrekking op goed geleide bedrijven, zodat men niet kan zeggen, dat de in dit rapport berekende kostprijzen voornamelijk voor de beste bedrijven zouden gelden.

2. De boven vermelde resultaten gelden alleen voor de werkelijk bestaande bedrijfsgrootte.

Bij een andere bedrijfsgrootte zal als gevolg van het gewijzigde aandeel van den arbeid van den boer in den arbeid per ha de kostprijs een verandering ondergaan.

Bovendien zal bij een andere bedrijfs grootte de postkosten werktuigen met name voor het kleine bedrijf van Noord-Holland zich wijzigen.

In verband met deze niet exaet te berekenen veranderingen in de kosten was het niet mogelijk de resultaten om te rekenen voor een bedrijf van 20 ha.

3. Ter vergelijking volgt hieronder de in rapport no. 38 van het L.E.I. voor het jaar 1946 - 1947 berekende overschotten voor den boer op een bedrijf van 20 ha.

	15 ct. per kg. melk met 3,3% vet	idem 16 ct.
Friesland (industrie)	f. 4.880.-	f. 5.700.-
Holland-Utrecht (industrie)	f. 1.252.-	f. 1.892.-
Holland-Utrecht (consumptie)	f. 1.192.-	f. 1.852.-

4. Ter vergelijking is bovendien nog een berekening gemaakt van het bruto-inkomen van den vasten arbeider in de verschillende gebieden.

Het netto-inkomen van den vasten arbeider bedraagt aan loon resp. in:

Friesland	: 52 x 42.- = f. 2184.- per jaar
Noord-Holland	: 52 x 43.- = f. 2236.- per jaar
Zuid-Holland	: 52 x 38.50 = f. 2002.- per jaar

Boven dit loon betaald de boer nog sociale lasten, welke gedeeltelijk voor den arbeider een inkomens karakter hebben n.l.

1. de invaliditeits en ouderdomsverzekering welke het karakter draagt van een uitgesteld inkomen voor den arbeider d.i. 1½% van het loon.

2. de kinderbijslag en de ziekenfondsverzekering welke beiden voor den arbeider het karakter dragen van emolumenten. Deze bedragen gezamenlijk: 7.5 % van het loon.

De overige sociale lasten hebben voor den arbeider geen inkomens karakter.

In werkelijkheid bedraagt dus het bruto-inkomen voor den volwassen arbeider:

Friesland	: f. 2184.- + 9 % = f. 2381.- per jaar
Noord-Holland	: f. 2236.- + 9 % = f. 2437.- per jaar
Zuid-Holland	: f. 2002.- + 9 % = f. 2182.- per jaar

Rapport no. 66, tabel I

Overzicht van de omgerekende kosten per H.A. voor het
jaar 1947/'48 in de provincie Friesland.

Kostenelementen	1945/ '46	W.C.	1947/ '48	1945/ '46	W.C.	1947/ '48	Gemidd. 1947/'48
1. <u>Loon:</u> a. vreemd personeel	96.94	1.17	113.42	96.96	1.17	113.44	113.43
b. eigen gezinsleden	—	—	35.—	—	—	35.—	35.—
c. sociale lasten	15.51	17.3%	25.68	15.53	17.3%	25.68	25.68
2. <u>Veevoeder.</u>							
a. krachtvoer	46.17	180 kg	41.45	41.38	173 kg	39.88	40.67
b. melkproducten	63.21	—	38.—	47.29	—	38.—	38.—
c. ruwvoer	31.70	1.13	35.69				
d. stroo en strooisel	13.36	0.85	11.36	16.77	1.05	17.61	32.33
3. <u>Meststoffen.</u>							
a. stikstof	0.47	20 kg	15.20		20 kg	15.20	15.20
b. fosforzuur	—	70 kg	36.54		70 kg	36.54	36.54
c. kali	1.08	—	—	3.23	—	—	—
d. kalk	0.67	1.02	0.68		—	0.68	0.68
e. overige meststoffen	0.47	1.—	0.47		—	0.47	0.47
f. stalrest	28.57	1.—	28.57		—	—	14.29
4. <u>Diverse kosten.</u>							
a. kosten werktuigen	24.06	1.14	27.43	19.86	1.14	22.64	25.04
b. onderh.k. pachter	7.73	1.29	9.97	7.93	1.29	10.23	10.10
c. verzekering	5.68	1.09	6.19	6.35	1.09	6.92	6.56
d. drainage	0.62	1.07	0.66	—	—	—	0.33
e. afschr. werkpaarden	3.89	1.—	3.89	3.28	1.—	3.28	3.59
f. rente levende inv.	24.39	1.08	26.34	19.98	1.08	21.58	23.96
g. ziektebestrijding	4.01	1.20	4.81	5.35	1.20	6.42	5.62
h. afleveringskosten	1.75	1.—	1.75	4.22	1.—	4.22	2.99
i. omzetbelasting	1.79	1.—	1.79	2.95	1.—	2.95	2.37
j. diverse kosten	24.03	1.13	27.15	15.43	1.13	17.44	22.30
5. <u>Aanpacht.</u>	84.92	1.07	90.86	88.48	1.07	94.67	92.77
b. Weidegeld	4.14	1.07	4.43	1.93	1.07	2.07	3.25
6. <u>Saldo omzet en aanwas rundvee</u>	1.14	—	—	—	—	—	—
7. <u>Bruto-kosten per ha</u>	486.30		587.33	396.90		514.92	551.17
8. <u>Aan</u>							
a. paardekosten niet voor rundveehouderij	3.93	1.18	4.64	0.06	1.18	0.07	2.36
b. geproduceerde stalrest	32.23	1.—	32.23	—	—	—	16.12
c. omzet en aanwas rundvee	137.93	—	129.68	176.91	—	129.68	129.68
d. omzet en aanwas j. paarden	19.33	0.5	9.67	7.67	0.50	3.84	6.76
e. opbrengsten graafland	15.61	1.01	15.77	12.50	1.01	12.63	14.20
f. diversen	4.53	1.13	5.12	5.87	1.10	6.46	5.79
Totaal aftrek	213.56		197.11	203.01		152.68	174.91
Totaal netto-kosten per ha	272.74		390.22	193.89		362.24	376.26
Aantal melkkoeien per ha	1.06			1.02			1.04
Melkproductie per koe							3600 kg
Melkproductie per ha							3744 kg
Kostprijs per 100 kg melk bij bestaand vetgeh. 3.7%							f. 10.—

Rapport no. 66, tabel II.

Overzicht van de omgerekende kosten per H.A. voor het
jaar 1947/'48 in de provincie Noord-Holland.

Kostenelementen	1946	W.G.	1947/'48
1. <u>Loon</u> : a. vreemd personeel	69.59	1.02	70.98
b. eigen gezinsleden	—	—	—
c. sociale lasten	11.13	17.3%	12.28
2. <u>Veevoeder</u> .			
a. krachtvoer	83.81	173 kg	39.88
b. melkproducten	21.72	—	29.41
c. ruwvoer	}	1.02	51.69
d. stroo en strooisel			
3. <u>Meststoffen</u> .			
a. stikstof	}	20 kg	15.20
b. fosforzuur		70 kg	33.72
c. kali	}	—	—
d. kalk		—	1.30
e. overige meststoffen	}	—	0.01
f. stalmest		—	—
4. <u>Diverse kosten</u> .			
a. kosten werktuigen	32.01	1.04	33.29
b. onderhoudskosten voor pachter	3.75	1.15	4.31
c. verzekering	6.72	1.07	7.19
d. drainage	—	—	—
e. afschrijving werkpaarden	2.89	1.—	2.89
f. rente levende inventaris	19.38	1.13	21.90
g. ziektebestrijding	9.65	1.15	11.10
h. afleveringskosten	3.85	1.—	3.85
i. omzetbelasting	6.28	1.—	6.28
j. diverse kosten	32.29	1.07	34.55
5. <u>a. Pacht</u>	88.82	1.04	92.37
b. <u>Weidegeld</u>	6.53	1.04	6.79
6. <u>Saldo omzet en aanwas rundvee</u>	1.76	—	—
7. <u>Bruto-kosten per ha</u>	459.51		478.99
Af:			
8. <u>a. paardekosten niet voor rundveehouderij</u>	—	—	—
b. geproduceerde stalmest	—	—	—
c. aanwas en omzet rundvee	103.86	—	115.15
i. aanwas en omzet jonge paarden	9.59	0.5	4.80
e. opbrengsten grasland	—	—	—
f. diversen	10.85	1.02	11.07
Totaal aftrek	124.30		131.02
9. <u>Totaal netto-kosten per ha</u>	335.21		347.97
Aantal melkkoeien per ha	1.02		
Melkproductie per koe			3375 kg
Melkproductie per ha			3443 kg
Kostprijs per 100 kg melk bij bestaand vetgehalte 3.39%			f.10.10

Rapport no. 66, tabel III.

Overzicht van de omgerekende kosten per ha voor het
jaar 1947/'48 in de provincie Zuid-Holland.

Kostenelementen	1945/ '46	W.C.	1947/ '48	1946	W.C.	1947/ '48	Gemidd. 1947/'48
1. <u>Loon:</u> a. vreemd personeel	79.04	1.17	92.48	79.86	1.02	81.46	86.97
b. eigen gezinsleden	—	—	49.—	—	—	49.—	49.—
c. sociale lasten	12.65	17.3%	24.48	12.78	17.3%	22.57	23.53
2. <u>Veevoeder.</u>							
a. krachtvoer	62.05		48.48	65.67		46.92	47.70
b. melkproducten	55.26		36.45	34.60	—	36.45	36.45
c. ruwvoer	53.61	1.08	58.35				
d. stroo en strooisel	12.29	0.77	9.46	63.90	1.02	65.18	66.50
3. <u>Meststoffen.</u>							
a. stikstof	0.79	22 kg	16.72		22 kg	16.72	16.72
b. fosforzuur	—	77 kg	37.09		77 kg	37.09	37.09
c. kali	2.44	—	—	9.05	—	—	—
d. kalk	1.27	1.02	1.30		—	1.30	1.30
e. overige meststoffen	0.01	1.—	0.01		—	0.01	0.01
f. stalmest	34.17	1.—	34.17		—	—	17.09
4. <u>Diverse kosten.</u>							
a. kosten werktuigen	25.32	1.14	28.86	29.19	1.04	30.36	29.61
b. onderhoudskosten pachter	9.80	1.29	12.64	13.11	1.75	15.08	13.86
c. verzekering	1.25	1.13	1.41	1.55	1.07	1.66	1.54
d. drainage	—	—	—	—	—	—	—
e. afschr. werkpaarden	1.59	1.—	1.59	2.26	1.—	2.26	1.93
f. rente levende inv.	24.70	1.13	27.91	21.64	1.13	24.45	26.18
g. ziektebestrijding	8.63	1.20	10.36	6.53	1.15	7.51	8.94
h. afleveringskosten	0.81	1.—	0.81	0.90	1.—	0.90	0.86
i. omzetbelasting	1.44	1.—	1.44	3.77	1.—	3.77	2.61
j. diverse kosten	15.66	1.13	17.74	23.19	1.07	24.81	21.28
5. <u>a. Pacht</u>	90.28	1.07	96.60	91.32	1.04	94.97	95.29
b. Weidegeld	2.65	1.07	2.84	2.64	1.04	2.75	2.80
6. <u>Saldo omzet en aanwas rundvee</u>	—	—	—	1.99	—	—	—
7. <u>Bruto-kosten per ha</u>	495.71		610.19	463.95		565.22	587.78
<u>Af:</u>							
8. <u>a. paardekosten niet voor</u>							
rundveehouderij	1.16	1.18	1.37	—	1.18	1.—	1.19
b. geproduceerde stalmest	35.31	1.—	35.31	—	—	—	17.66
c. omzet en aanwas rundvee	157.84	—	152.12	85.—	—	152.12	152.12
d. omzet en aanwas j. paarden	8.21	0.5	4.11	4.08	0.5	2.04	3.08
e. opbrengsten grasland	6.15	1.05	6.66	5.91	1.05	6.21	6.44
f. diversen	10.15	1.16	11.77	1.47	1.08	1.59	6.68
Totaal aftrek	218.82		231.34	97.31		162.96	187.17
Totaal netto-kosten per ha	276.89		398.85	366.64		402.26	400.61
Aantal melkkoeien per ha	1.24			1.20			1.22
Melkproductie per koe							2950 kg
Melkproductie per ha							3599 kg
Kostprijs per 100 kg melk bij bestand vetgeh. 3.3%							11.10

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

DEN HAAG (Schev.)

VAN STOLKWEG 29

TELEF. 55.23.50*

GIRO 412235

INHOUDSOPGAVE.

Doel	blz.	1
Methode en Basisgegevens	"	1
Wijze van berekenen	"	4
Resultaten	"	7

Tabel I Overzicht van de omgerekende kosten per ha in Friesland.

Tabel II " " " " " " " " Noord-Holland.

Tabel III " " " " " " " " Zuid-Holland.

Bijlage I De te verwachten melkproductie.

Bijlage II Het uitstootpercentage van den Nederlandsche veestapel.

Bijlage III Overzicht van de kosten in de basisjaren met toelichting.

Bijlage IV Berekening van de Wijzigingscoëfficiënten voor het jaar
1947 - 1948.

Bijlage V Berekening van het overschot voor den boer.

DE TE VERWACHTEN MELKPRODUCTIE.

Zoowel de melkproductiecijfers van de kostprijsbedrijven als die der finansiële bedrijven, geven geen reële basis om met behulp hiervan een productieraming voor het komende jaar te maken. Deze cijfers, die gedeeltelijk nog betrekking hebben op de toestanden vlak na het beëindigen van den oorlog, bevatten n.l. een groot percentage melk, dat niet aan de fabriek afgeleverd werd. Deze hoeveelheid melk, die voor den opfok van kalveren en varkens, eigen huishouding enz., gebruikt werd, was alleen door schatten vast te stellen.

Teneinde nu een exacte basis voor de melkproductieraming te verkrijgen, is op de volgende wijze te werk gegaan:

Aan de hand van de hiervoor beschikbare gegevens is van een groot aantal bedrijven de vóóroorlogsche productie overgenomen. Vervolgens is met behulp van den melkcontroledienst aan de hand van recente gegevens, de productievermindering t.o.v. de vóóroorlogsche productie bepaald. Deze aldus gevonden productievermindering is nu ruikt om de vóóroorlogsche productie op een groot aantal bedrijven, tot het huidige productieniveau om te rekenen.

De beste vóóroorlogsche basis is o.i. te vinden in de verslagen van den Accountantsdienst van het Departement van Landbouw voor de jaren 1938/39 en 1939/40. Voor zoover ook andere productieberekeningen bekend zijn, zullen die eveneens vermeld worden, hoewel voor de productieramingen van de gegevens van den Accountantsdienst zal worden uitgegaan.

De omstandigheid, dat eind Februari 1947 nog geen gemiddelde melkcontrole-gegevens van alle afgealoten melklijsten bekend zijn, maakte het geheel niet eenvoudiger. Dank zij de medewerking van de melkcontrole-diensten, is het wel mogelijk het reeds binnengekomen materiaal voor de productieramingen te gebruiken. Ook van de zandgebieden zullen de melkcontrole-gegevens vermeld worden, want hoewel van deze gebieden geen kosten bekend zijn, wordt het op deze wijze wel mogelijk om een vergelijking tusschen de productie van de verschillende gebieden te maken.

Omtrent de factoren, die op de komende productie een belangrijken invloed hebben zij in het kort nog het volgende vermeld:

Een gunstige invloed op de melkproductie is te verwachten door:

- a. Een verhooging van de graslandopbrengst tengevolge van een betere bemesting van het grasland. Voor het komende boekjaar kan gerekend worden op een stikstofgift van ± 20 kg per ha, terwijl het fosforzuur geheel van den bon komt.
- b. Als tweede belangrijke factor kan genoemd worden, dat de gemiddelde leeftijd der melkkoeien verder zal stijgen. Daar oudere melkkoeien meer melk geven dan de jongere, heeft dit een productieverhoogenden invloed. Daar tegenover staan de volgende ongunstige factoren:

- a. De naar verhouding te geringe hoeveelheid krachtvoeder, die er tijdens de stalperiode werd toegewezen. Ook de kwaliteit was naar het oordeel van de praktijk in het algemeen niet voldoende. Een overzicht van de krachtvoer-toewijzing t.o.v. de basisjaren wordt gegeven in Bijlage IV onder den post krachtvoeder. Voor het komende jaar is gerekend op dezelfde krachtvoedergift als in de stalperiode 1946/47.
- b. De extra strenge winter, met hier en daar een tekort aan ruwvoeder, zal de dieren in niet te gunstige conditie in het weiland brengen. Tevens zal de kwaliteit van de zode hier en daar onder de strenge vorst geleden hebben.

Voor de verschillende gebieden zijn nu achtereenvolgens, met behulp van de reeds genoemde methode, de volgende productieramingen gemaakt:

1. Friesland:

In de verslagen van den Accountantsdienst van het Departement van Landbouw en Visserij, bedroeg de gemiddelde productie per koe:

<u>boekjaar 1938/39</u>	<u>gemiddelde productie, aantal bedrijven,</u>		
Zeeklei	per koe	4077	39
Zand en veen	" "	<u>3665</u>	<u>31</u>
Gemiddelde productie	" "	3871	Totaal 70

<u>boekjaar 1939/40</u>			
Zeeklei		4045	88
Veen		3897	69
Wouden		<u>3714</u>	<u>74</u>
Gemiddelde productie	per koe	3885	Totaal 231

De gemiddelde productie per koe over de beide boekjaren bedraagt 3878 kg melk.

De productie voor den oorlog op de beste bedrijven bij de uitsluitend in het Stamboek opgenomen koeien, bedroeg volgens opgave van het Friesch Rundvee Stamboek:

	<u>Aant. koeien.</u>	<u>Gemidd. productie.</u>	<u>Gemidd. vetgeh. te</u>
1 October 1938 - 1 October 1939	23.111	4.660	3.83 %
1 October 1939 - 1 October 1940	23.281	4.618	3.85 %

Het Zuiveljaarboek 1941, bldz. 253, vermeldt aan de hand van de opgaven van de Rijksveeteelt- en -zuivelconsulenten de volgende gemiddelde productie per koe:

1938 alle koeien 4040 kg melk met 3.56% vet.
1939 alle koeien 3820 kg melk met 3.65% vet.

Tevens zijn voor verschillende vooroorlogsche jaren ook berekeningen gemaakt voor de gemiddeld per koe bij de coöperatie Zuivelfabrieken geleverde hoeveelheid melk. Daar het aantal koeien van de bij de Friesche Coöp. Zuivelfabrieken aangesloten veehouders niet precies bekend was, zijn deze cijfers niet anders dan globale ramingen en geven dan ook alleen een beperkt beeld.

De aldus gesaamde hoeveelheden, gemiddeld per koe geleverde melk, bedragen in eenige vooroorlogse jaren:

1935	gemiddeld	3924	kg melk met	3.50	% vet.
1936	"	3912	" " "	3.54	% "
1937	"	4256	" " "	3.55	% "
1938	"	4167	" " "	3.61	% "
1939	"	3729	" " "	3.64	% "
1940	"	3300	" " "	3.67	% "

(Opgave Zuiveljaarboek 1941, bldz. 254).

Voor het jaar 1937 is door den Secretaris van den Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland, eveneens een globale berekening voor de gemiddeld per koe geproduceerde hoeveelheid melk gemaakt. Aan de hand van de hoeveelheid aan fabrieken geleverde melk, die vermeerderd wordt met geschatte hoeveelheden voor opfok van kalveren, eigen gezin en direct in consumptie gebrachte melk, komt men tot een gemiddelde productie van 4040 kg melk per koe.

De gemiddelde productiecijfers van het Friesch Rundvee Stamboek geven het volgende beeld; (Zuiveljaarboek bldz. 254):

<u>jaar</u>	<u>aantal koeien</u>	<u>kg melk</u>	<u>% vet</u>
1935	19.033	4825	3.74
1936	20.310	4855	3.72
1937	21.517	4928	3.79
1938	20.407	4742	3.80

Uit deze cijfers van het F.R.S. blijkt, dat de gemiddelde productie van 1937 boven de andere jaren ligt. Daar ongetwijfeld de eerder genoemde berekening van den Secretaris van de B.v.C.Z. in Friesland, voor 1937 een bruikbare productieraming is, zal deze hoeveelheid melk vergeleken worden met de uitkomst van de verslagen van den Accountantsdienst. De gemiddelde productie van 1938/39 en 1939/40 bedroeg volgens deze verslagen 3878 kg melk. Zoowel uit de cijfers van den Frieschen Bond als van het F.R.S. blijkt, dat het jaar 1937 een zeer melkrijk jaar was en boven de andere jaren ligt. Het verschil in productie bij het F.R.S. tusschen 1937 en het gemiddelde van 1935, 1936 en 1938 bedraagt 121 kg melk.

Indien nu een dergelijke hoeveelheid melk van de berekende gemiddelde productie in geheel Friesland voor 1937 wordt afgetrokken, verkrijgt men een "normale" gemiddelde productie van 3900 kg melk.

Deze aldus berekende gemiddelde productie verschilt weinig van de uitkomst van het gemiddelde van de twee boekjaren van den Accountantsdienst.

Als gemiddelde vooroorlogse productie voor de provincie Friesland, zal dan ook worden uitgegaan van het gemiddelde van de Verslagen van den Accountantsdienst over de jaren 1938/39 en 1939/40. Deze gemiddelde productie per koe bedroeg 3878 kg melk.

Van de gemiddeld productie der gecontroleerde koeien in het jaar 1946 zijn nog geen definitieve cijfers bekend, daar nog lang niet alle melklijsten afgesloten zijn. Ook gemiddelde gegevens van 1945 zijn niet aanwezig, daar tengevolge van de oorlogsomstandigheden gebrek aan chemicaliën enz. de melkcontrole vaak geen doorgang heeft kunnen vinden.

Op grond van de reeds afgesloten lijsten en het verder dagelijks binnenkomende materiaal, runde het Friesch Rundvee Stamboek de productievermindering voor 1946/47 t.o.v. de vooroorlogse productie op gemiddeld 7% met als grenzen 5 en 10%.

Voor de voorbije jaren was deze productievermindering, zoowel voor de stamboek als de nog niet opgenomen dieren, t.o.v. 1939 voor:

	1941	7%	teruggang v.d.plas.
	1942	16%	" " " "
	1943	13%	" " " "
raming	1946	± 7%	" " " "

Afgaande op een gemiddelde productievermindering van + 7% t.o.v. voor den oorlog, komen wij dan op een voor 1947/48 geraamde gemiddelde productie van + 3600 kg melk per koe.

Het gemiddelde vetgehalte tijdens de periode 23 December 1945 - 4 Januari 1947 bedroeg voor de aan de fabrieken afgeleverde melk in de provincie Friesland volgens opgave van het Bedrijfschap voor Zuivel, 3,70%.

2. Noord-Holland.

De fiscale bedrijven zijn vooral in het Midden-Gewest van Noord-Holland gelegen. De gemiddelde voóroorlogsche productie bedroeg hier volgens de reeds eerder genoemde verslagen van den Accountantsdienst in 1938/39 op 46 bedrijven gemiddeld 3719 kg melk per koe. Van de geheele provincie is het volgende beeld te geven:

				aant. bedrijven
1938/39	Duinstreek	gemidd. productie	3590 kg melk per koe	34
1938/39	N.Holland boven 't L	" " " "	3781 " " " "	67
1939/40	N.Holl.industriemelk	" " " "	3752 " " " "	64

Gemiddeld per koe 3708 kg melk

Als gemiddelde vóóroorlogsche productie is dan ook van 3710 kg melk per koe uitgegaan. Op deze hoeveelheid melk werd aan de hand van de volgende gegevens een productievermindering in rekening gebracht.

Het gemiddelde van de door de melkcontrole gecontroleerde koeien bedroeg in de volgende jaren:

Jaar	Aantal koeien	Gemiddelde productie	Gemiddeld vetgehalte	Productievermindering t.o.v. 1939/1940
1939/40	13.437	4.196	3.55 %	
1940/41	12.762	4.061	3.57 %	3.2 %
1941/42	13.934	3.959	3.54 %	5.7 %
1942/43	12.367	3.568	3.53 %	15.0 %
1943/44	10.804	3.547	3.55 %	15.5 %

De Rijksveeteeltconsulent voor Noord-Holland berekende het volgende overzicht voor de productievermindering op de lichtere en zware gronden. Hierbij is de productie op de zware gronden in 1939/1940 op 100 gesteld en uiteindelijk aan de hand van indrukken uit reeds aanwezig materiaal van het Midden Gewest, een raming voor 1946/47 gemaakt.

Jaar	Lichte gronden	Zware gronden
1939/1940	98	100
1940/1941	95	97
1941/1942	90	94
1942/1943	83	90
1943/1944	85	87
1944/1945	88	92
1945/1946	85	93
1946/1947	± 87	± 95

Aan de hand van de voorafgaande cijfers meenen wij de productievermindering voor het jaar 1947/1948 t.o.v. de vooroorlogsche productie op gemiddeld $\pm 9\%$ te kunnen schatten.

Bij een gemiddelde vooroorlogsche productie van 3710 kg melk per koe, komen wij op een te verwachten productie van ± 3375 kg melk per koe.

Het gemiddelde vetgehalte van de aan de fabrieken afgeleverde melk bedroeg in de periode 23 December 1945 tot 4 Januari 1947 volgens opgave van het Bedrijfschap voor Zuivel 3.39%.

3. Zuid-Holland.

De cijfers van de kostprijsboekhouding zijn afkomstig van de zelfkazende bedrijven uit de Krimpenerwaard, terwijl de fiscale gegevens afkomstig zijn uit de omgeving van Gouda.

De gemiddelde vooroorlogsche productie op de zelfkazende bedrijven bedroeg:

			aantal bedrijven
boekjaar 38/39	W.Utrecht + O.Zuid-Holland	3310 kg melk	75
boekjaar 39/40	Utrecht + Zuid-Holland	<u>3227 kg melk</u>	96
Gemiddelde productie p.koe		3269 kg melk	

Van de koeien die deelnemen aan de melkcontrole in de provincie Zuid-Holland is het volgende overzicht te geven:

Drooggezet tussen	aantal koeien	gemidd. melkproductie	gemidd. vetgehalte	prod.vermindering t.o.v. 1939
Juli 1939 tot Juli 1940	20.380	3885	3.41	
Juli 1940 " Juli 1941	20.012	3678	3.40	5.3%
Juli 1941 " Juli 1942	23.270	3562	3.35	8.3%
Juli 1942 " Juli 1943	36.312	3236	3.33	
Juli 1943 " Juli 1944	28.041	3500	3.35	9.9%
Juli 1944 " Juli 1945	27.252	3430	3.38	11.7%
Juli 1945 " Juli 1946	26.952	3344	3.40	13.9%

De gemiddelde productie in de Krimpenerwaard voor de koeien die tussen 1 Juli 1945 en 1 Juli 1946 drooggezet werden bedroeg bij de verschillende melk-controle verenigingen:

Aantal lijsten		Gemiddelde productie	Gemiddeld vetgehalte
Stolwijk kring I	297	3417 kg	3.42 %
Tijdgeest	847	3472 "	3.40 %
Lekkerkerk kring II	379	3314 "	3.26 %
Oudekerk a/d IJssel	833	3152 "	3.38 %
Gemiddelde productie:		3340 kg melk.	

Hieruit blijkt dus, dat in het gebied waar de kostprijsbedrijven van het L.E.I. gelegen zijn, de gemiddelde productie der gecontroleerde koeien, nagenoeg gelijk is aan het provinciale gemiddelde. Wat vetgehalte betreft, zijn er eveneens weinig verschillen. Ook voor Zuid-Holland geldt weer hetzelfde als voor de andere provincies, recente gegevens van het jaar 1946 ontbreken nog, daar juist in Januari en Februari veel koeien worden drooggezet. De reeds afgesloten melklijsten geven dan ook nog maar een beperkt beeld.

Op grond van deze reeds ontvangen gegevens schatte de Hoofdcontroleur van den Melkcontrôle-dienst in Zuid-Holland, de gemiddelde productie der gecontroleerde koeien gedurende 1946/47 op ± 3450 kg melk per koe. Vooral de stijging van den gemiddelden leeftijd der koeien achtte hij in dezen van groote beteekenis, daar oudere koeien naar verhouding meer melk geven.

Daar deze factor ook tijdens 1947/48 terdege zal meetellen, meenen wij de gemiddelde productie der gecontroleerde koeien dan ook op ± 3500 kg melk te kunnen stellen. Vergeleken met het vóóroorlogsche gemiddelde beteekent dit dus een productie verlagings van $\pm 10\%$.

De vóóroorlogsche productie op de 171 genoemde bedrijven bedroeg gemiddeld 3269 kg melk per koe. Met behulp van de bovengenoemde productie-verlagings van $\pm 10\%$, komen wij dan op een productieraming van ± 2950 kg melk per koe op de zelfkazende bedrijven.

Het gemiddelde vetgehalte van de in 1946 aan zuivelfabrieken afgeleverde melk bedroeg in Zuid-Holland volgens opgave van het Bedrijfschap voor Zuivel 3.30 %. Ook het gemiddelde vetgehalte van de aan de Coöp. Zuivelfabriek "De Producent" te Gouda afgeleverde melk stemt hiermede overeen, daar dit voor de periode Mei 1945 - Mei 1946 gelijk aan 3.3 % was.

D R E N T H E .

Van den Rijksveeteeltconsulent van Drenthe ontvingen wij de volgende gegevens over de melkcontrôle in zijn ambtsgebied:

Omtrent het verloop van de melkcontrôle bij alle gecontroleerde koeien, zowel wilde, registerkoeien, als volbloeden, zijn de volgende gegevens vanaf 1939 tot en met 1943/44 bekend:

Jaar	Aantal koeien	Gemiddelde melkproductie	Gemiddeld vetgehalte	Productievermindering t.o.v. 1939.
1939	11.824	3885	3.54	
1940	11.971	3719	3.46	4.3 %
1941	10.492	3465	3.48	10.8 %
1942	9.794	3254	3.50	16.2 %
1943	7.674	3261	3.54	16.1 %
1946	2.203	3562	3.58	8.3 %

Van het jaar 1944 zijn geen gegevens van de wilde koeien bekend, daar door de oorlogsomstandigheden de melkcontrôle geen doorgang kon vinden. Het gemiddelde van de Register-, Register van Jongvee-, Stamboek en Keur Stamboek koeien was:

	aantal koeien	gemiddelde kg melk	gemiddeld vetgehalte
1944/1945	3090	3571	3.65 %

Daar deze cijfers niet vergelijkbaar zijn met de vorige groep, is hier geen productie-vermindering t.o.v. 1939 ingevuld.

De melklijsten van 1944/1945 omvatten de koeien die drooggezet zijn tussen 1 Mei 1944 en 30 April 1945.

Van 1946 waren reeds een aantal afgesloten lijsten bekend. Van deze in eind Februari bekende lijsten wordt hieronder eveneens een overzicht gegeven. De veeteeltconsulent wijst er nog op, dat deze lijsten betrekking hebben op een naar verhouding groot aantal "zomerkalveren", waarvan de productie als regel beneden het gemiddelde ligt.

Overzicht van de gemiddelde opbrengsten van de R-koeien.

Jaar	aantal lijsten	gemidd. melk opbr.	gemidd. vetgehalte	gemidd. boteropbr.	gemidd. aant.dagen	gemidd.melk- opbr.p.dag	teruggang in melkhoeveel- heid t.o.v. '39
1937	644	4577	3.58 %	185.8	316	14.5	
1938	663	4482	3.61	183.5	316	14.2	
1939	651	4351	3.59	177.3	312	13.9	
1940	666	4149	3.61	170.-	311	13.3	4.6 %
1941	580	3904	3.55	157.-	314	12.4	10.3 %
1942	590	3715	3.57	150.4	316	11.8	14.6 %
1943	669	3598	3.73	152.5	298	12.1	17.3 %
1944	1002	3794	3.66	157.8	309	12.3	12.8 %
1946	428	3709	3.60		308		14.8 %

Overzicht van de gemiddelde opbrengsten van de R.v.J., S. en K.S.-koeien.

Jaar	aantal lijsten	gemidd. melk opbr.	gemidd. vetgehalte	gemidd. boteropbr.	gemidd. aant.dagen	gemidd.melk- opbr.p.dag	teruggang in melkhoeveel- heid t.o.v.'39
1937	1384	4146	3.63%	170.8	321	12.9	
1938	1564	3961	3.67	165.-	316	12.5	
1939	1922	3852	3.67	160.5	315	12.2	
1940	2061	3667	3.65	151.7	314	11.7	4.8 %
1941	1852	3464	3.62	142.1	316	11.0	10.1 %
1942	1821	3340	3.62	137.1	316	10.6	13.3 %
1943	1815	3345	3.62	137.4	316	10.6	13.2 %
1944	2088	3464	3.65	143.4	310	11.2	10.1 %
1946	755	3738	3.67		316		3.0

Voor wilde koeien bedroeg de uitkomst van de reeds afgesloten lijsten:

1946	1020	3371	3.50	307
------	------	------	------	-----

Hierbij is het opvallend, dat er zoo'n groot verschil in productie-vermindering t.o.v. 1939 tusschen de Registerkoeien en de volbloeden bestaat. Daar nog lang niet alle lijsten afgesloten zijn geeft een en ander nog maar een beperkt beeld.

Volgens de reeds afgesloten melklijsten zou de productievermindering t.o.v. 1939 voor alle gecontroleerde koeien $\pm 8.3\%$ bedragen. Indien men deze cijfers van Drenthe vergelijkt met de productiecijfers van eenige andere hiernavolgende zandprovincies, zooals Overijssel en Noord-Brabant, wordt deze basis echter uitgebreider.

OVERIJSSSEL.

Tengevolge van de welwillende hulp van den Rijkszuivelconsulent voor Overijssel, is het mogelijk een behoorlijk gedocumenteerd overzicht betreffende de melkproductie in de zandstreken van Overijssel te verstrekken.

De verzamelde gegevens hebben betrekking op de uitkomsten der melkcontrôle van 9 contrôlevereenigingen over de lactatieperioden 1939, 1940, 1942 en 1946. Het aantal koeien, dat per 1 Juli 1946 in deze 9 vereenigingen onder controle stond, bedraagt 9890. Eind Februari 1947 waren nog lang niet alle melklijsten van de lactatieperiode 1946 afgesloten en berekend.

Om deze redenen konden slechts de productiegegevens van ongeveer de helft van dit aantal koeien (d.w.z. de productiecijfers van 4988 melklijsten) in de berekening worden opgenomen. Aan het begeleidend schrijven van den Rijkszuivelconsulent ontleenen wij nog het volgende:

"Aangenomen mag worden, dat van de ruim 57.000 koeien, die in Overijssel per 1 Juli 1946 regelmatig op hun melk- en vetopbrengsten werden onderzocht, er ongeveer 33.000 in de gemengde bedrijven op de zandgronden thuis hooren. De verwerkte productiecijfers van 4988 koeien mogen geacht worden een behoorlijk betrouwbaar beeld te geven van de productie van alle op de zandgronden in Overijssel onder contrôle staande koeien".

Onder lactatieperiode 1946 dient men te verstaan, de lactatieperiode van alle koeien die afgekalfd hebben tusschen 1 Juli 1945 en 30 Juni 1946. In de vergelijkbare overzichten zijn slechts de productiecijfers van normale melklijsten met een lactatieperiode van 260 tot 360 dagen opgenomen.

Bij het verzamelde materiaal voor dit jaar, kwamen echter bij sommige vereenigingen een groot aantal normaal afgesloten melklijsten met minder dan 260 dagen voor. Bij 4 vereenigingen was dit aantal zoo groot, dat de abnormaal korte lijsten van die 4 vereenigingen afzonderlijk zijn berekend. Het totaal aantal bedroeg ongeveer 13% van de 4988 lijsten.

Volgens den Rijkszuivelconsulent zal dit percentage voor den oorlog belangrijker gelegen hebben. Als oorzaak hiervoor zij gewezen op den slechten voedings-toestand en de sterke uitbreiding van de melkcontrôle, waardoor een groot aantal minder productieve koeien in het onderzoek zijn betrokken.

In tabel I, die een vergelijking van de verschillende jaren mogelijk maakt, zijn de productiecijfers van de abnormaal korte lijsten (d.w.z. minder dan 260 dagen), daarom niet in het gemiddelde van 1946 opgenomen. Om een inzicht te krijgen in de gemiddelde productie in de lactatieperiode 1946, dienen deze abnormale lijsten wel degelijk in het gemiddelde te worden betrokken (Tabel III).

TABEL I.

Lactatieperiode	Veeslag	aantal koeien			gemidd. productie			Afname of toename melk hoeveelheid t.o.v. 1939 in %
		N.R.S.	niet N.R.S.	Totaal	kg.melk	vet %	aantal dagen	
<u>Vereeniging Albergen.</u>								
1939	M.R.Y.	40	38	78	4115	3.26	294	
1940	"	45	35	80	3988	3.32	302	- 3.1
1942	"	34	25	59	3527	3.33	305	- 14.3
1946	"	26	110	136	3893	3.33	298	- 5.4
<u>Vereeniging Almelo.</u>								
1939	M.R.Y.	66	181	247	3883	3.36	301	
1940	"	68	202	270	3743	3.40	301	- 3.6
1942	"	64	120	184	3156	3.31	306	- 18.7
1946	"	43	72	115	3738	3.31	307	- 3.7
1939	F.H.	209	515	724	4114	3.60	305	
1940	"	256	516	772	3967	3.60	300	- 3.6
1942	"	255	275	530	3297	3.61	309	- 19.9
1946	"	255	235	490	3711	3.57	308	- 9.8
<u>Vereeniging Denekamp.</u>								
1939	M.R.Y.	43	322	365	4123	3.37	304	
1940	"	31	351	382	4073	3.38	304	- 1.2
1942	"	22	330	352	3453	3.40	302	- 16.3
1946	"	22	154	176	3560	3.34	299	- 13.6
<u>Vereeniging Enschede.</u>								
1939	F.H.	153	1490	1643	4091	3.58	309	
1940	"	157	1369	1526	3922	3.67	309	- 4.1
1942	"	179	186	365	3250	3.69	311	- 20.6
1946	"	235	477	712	3685	3.60	309	- 9.9
<u>Vereeniging Goor.</u>								
1939	M.R.Y.	65	485	550	3824	3.36	309	
1940	"	79	483	562	3824	3.34	303	- 0.0
1942	"	61	252	313	3490	3.32	306	- 8.7
1946	"	82	281	363	3742	3.31	300	- 2.1

TABEL I. (vervolg).

Lactatieperiode	Veeslag	aantal koeien		gemidd. productie				Afname of toename melk hoeveelheid t.o.v. 1939 in %
		N.R.S.	niet N.R.S.	Totaal kg melk	vot %	aantal dagen		
Vereeniging Holten.								
1939	M.R.Y.	34	441	475	3792	3.34	305	
1940	"	41	462	503	3687	3.30	304	- 2.8
1942	"	49	457	506	3154	3.32	308	- 16.8
1946	"	33	315	348	3388	3.34	303	- 10.7
Vereeniging Ommen.								
1939	F.H.	-	151	151	3467	3.34	289	
1940	"	-	156	156	3623	3.35	295	+ 4.5
1942	"	6	155	161	2861	3.36	298	- 17.5
1946	"	17	290	307	3236	3.39	297	- 6.4
Vereeniging Ootmarsum.								
1939	M.R.Y.	6	316	322	3571	3.25	305	
1940	"	7	297	304	3462	3.23	299	- 3.1
1942	"	18	146	164	3153	3.21	301	- 11.7
1946	"	-	122	122	3663	3.24	298	+ 2.6
1939	F.H.	-	77	77	3738	3.29	305	
1940	"	-	64	64	3608	3.36	306	- 3.5
1942	"	-	22	22	3004	3.23	298	- 19.6
1946	"	-	15	15	3901	3.29	306	+ 4.4
Vereeniging Raalte.								
1939	M.R.Y.	83	1244	1327	3513	3.24	303	
1940	"	85	1356	1441	3555	3.25	302	+ 1.2
1942	"	68	1063	1131	3067	3.24	301	- 12.7
1946	"	85	1178	1263	3142	3.30	300	- 10.6

Uit de cijfers van tabel I blijkt duidelijk, dat er tusschen de verschillende controle-vereenigingen, een groot verschil bestaat.

De sterkste productievermindering komt bij de vereeniging te Denekamp voor n.l. 13.6%. Het is opmerkelijk dat dit dieptepunt nagenoeg overeenstemt met dat van Noord-Holland voor de lichtere gronden(+ 13%). Een dergelijke sterke afname van de productie blijkt echter op den zandgrond van Overijssel uitzondering te zijn. De controle-vereeniging te Ootmarsum vertoont zelfs een toename van de gemiddelde productie per koe, zoowel bij het M.R.U. en F.H. veeslag. Naast de betere voeding der dieren moet dit zeer zeker aan een sterke verbetering der veestapel worden toegeschreven.

Tabel II.

Gemiddelde productiegegevens van korte melklijsten(minder dan 260 dagen) van de lactatieperiode 1946.

Vereeniging	Veeslag	Totaal aantal koeien	Gemiddelde productie		
		N.R.S. en niet N.R.S.	kg melk	% vet	aantal dagen
Almelo	M.R.U.	28	2889	3.21	237
	F.H.	106	2582	3.54	236
Goor	M.R.U.	113	2883	3.30	240
Ommeñ	F.H.	119	2473	3.46	236
Raalte	M.R.U.	285	2605	3.27	241

Tabel III.

Gemiddelde productie van alle reeds binnengekomen melklijsten van de lactatieperiode 1946.

Veeslag	Aantal koeien	Gemiddelde productie		
		kg melk	% vet	aantal dagen
M.R.U. normale melkdagen(260-360 dagen)	2813	3365	3.32	300
M.R.U. met inbegrip van abnormaal korte lijsten(minder dan 260 dagen)	3239	3277	3.31	292
F.H. normale melkdagen(260-360 dagen)	1524	3606	3.55	307
F.H. met inbegrip van abnormaal korte lijsten(minder dan 260 dagen)	1749	3511	3.53	300

NOORD - BRABANT.

Door bemiddeling van den Rijkszuivelconsulent van Brabant, kan het volgende overzicht omtrent de gemiddelde productie per koe bij de gecontroleerde koeien, worden verstrekt:

M.R.U. Veeslag Bond van Fokverenigingen "Oss en Omstreken".

Jaar	kg melk	% vet	aantal dagen	aantal lijsten
1943	4044	3.40	342	619
1944	3832	3.39	309	604
1945	3569	3.38	326	869

M.R.U. Veeslag Bond van Fokverenigingen "'s-Hertogenbosch en Omstreken".

1943	3813	3.37	342	1815
------	------	------	-----	------

M.R.U. Veeslag Bond van Fokverenigingen "Land van Cuyok".

1943	4095	3.46	337	2303
1944	4142	3.43	335	2609
1945	3907	3.45	331	2304

M.R.U. Veeslag Bond van Fokverenigingen "De Meierij" te Eindhoven.

1943	3931	3.47	344	2474
1944	3573	3.38	310	1462
1945	3480	3.42	310	829

F.Holl. Veeslag Bond van Fokverenigingen "Zevenbergen".

1943	3893	3.50	336	6472
1944	3732	3.48	327	6911
1945	3569	3.48	331	2893

M.R.U. Veeslag Bond van Fok- en contrôle verenigingen "Veghel en omstreken".

1942	4151	3.42	345	1220
1943	4258	3.41	352	1120
1944	4116	3.42	349	1344
1945	4039	3.51	351	126(S.dieren)
1945	4253	3.37	348	214(R.koeien)
1945	3520	3.51	326	90(R.v.J. koeien)
1945	3888	3.34	333	713("wilde" koeien)
1945	3944	3.37	337	1143(alle ge-centr. dieren)

LIMBURG

De Rijkszuivelconsulent voor Limburg verstrekke ons het volgende overzicht:

M.R.U. Veeslag lact. periode 200 tot 400 dagen:

Jaar	Kg melk	% vet	aantal dagen	aantal lijsten	Prod. afname t.o.v. 1938/39
1/8 1938- 1/8 1939	4299	3.55	311	2436	—
1/8 1939- 1/8 1940	4050	3.55	317	2265	5.8 %
1/8 1940- 1/8 1941	4013	3.56	315	2377	6.7 %
1/8 1941- 1/8 1942	3827	3.51	313	3827	11.0 %
1942- 1943	niet verzameld, (daarna lact. periode 261 - 360 dagen)				—
1/7 1943-30/7 1944	3514	3.52	309	784	18.3 %
1/7 1944-30/7 1945	3702	3.49	311	545	13.9 %
raming 1946/47	+ 3887				+ 10.0 %

De Rijkszuivelconsulent raamde de gemiddelde productie voor: 1946/47, 5% boven die van 1944/45 en verwachtte voor 1947/48 geen verhooging meer wanneer de krachtvoedersituatie onveranderd bleef.

Ook voor het F.H. veeslag is eenzelfde overzicht te geven.

Jaar	kg melk	% vet	aantal dagen	aantal lijsten	Prod.vermindering t.o.v. 1938/39
1/8 1938- 1/8 1939	3959	3.59	302	369	—
1/8 1939- 1/8 1940	3867	3.56	306	315	2.3 %
1/8 1940- 1/8 1941	3732	3.51	306	453	5.7 %
1/8 1941- 1/8 1942	3429	3.38	298	814	13.4 %
1942- 1943	niet verzameld, (daarna lact. periode 261-360 dagen)				—
1/7 1943-30/7 1944	3693	3.45	306	600	6.7 %
1/7 1944-30/7 1945	3671	3.50	306	816	7.3 %
raming 1946/47	+ 3855				+ 2.6 %

GELDERLAND.

Van den Rijkszuivelconsulent voor Gelderland, werden de volgende gegevens betreffende de gemiddelde melkproductie per koe van 4 jaar en ouder, afgeleid uit normale melklijsten (met lactatieperioden tusschen 250 en 350 dagen) van fokverenigingen, ontvangen:

M.R.U. veeslag.

Jaar	Aantal koeien	kg melk	% vet	aantal dagen	Productie vermindering t.o.v. 1938/39
1938/39	5600	4321	3.33	302	—
1939/40	6110	4258	3.35	301	1.5
1940/41	5948	4004	3.37	301	7.3
1941/42	6253	3808	3.35	301	11.9
1942/43	6166	3678	3.49	300	14.9
F.H.veeslag					
1938/39	2401	4518	3.39	304	—
1939/40	2403	4412	3.39	301	2.3
1940/41	2311	4084	3.44	303	9.6
1941/42	2526	3901	3.42	301	13.7
1942/43	2436	3724	3.40	299	17.6

Het uitstootpercentage van den Nederlandschen
veestapel.

a. De hoeveelheid vleesch die uitgestooten wordt.

In ons vorige melk-rapport No.38 is langs theoretischenweg de gemiddelde uitstoot van den Nederlandschen veestapel berekend. Overeenkomstig de daar gevolgde methode zal ook thans weer een berekening worden opgezet voor het voorbije kalenderjaar 1946.

Op deze wijze is het mogelijk een vergelijking te maken tusschen den uitstoot die uit de boekhoudcijfers blijkt en den gemiddelden berekenden uitstoot.

Deze vleeschuitstoot dient betrekking te hebben op een stationnair veestapel d.w.z. door dezen uitstoot mag het aantal en de totale gewichtshoeveelheid niet achteruitgaan.

De wintertellingen van het Centraal Bureau voor de Statistiek geven het volgende overzicht van den omvang van den veestapel.

Aantal stuks op:

	Dec.1945	Dec.1946.
Vrouwelijk jongvee tot 1 jaar	502.996	453.373
Mannelijk " " " "	32.871	20.338
Jongvee 1 - 2 j.drachtig	213.922	212.524
" 1 - 2 j. gust	186.653	178.064
" ouder dan 2 j.drachtig	37.630	45.042
" " " 2 j. gust	14.726	10.011
Melk. en kalfkoeien	1.166.595	1.277.243
Stieren 1 j. en ouder	20.921	17.973
Mestvee	5.888	7.787
Totaal	2.182.202	2.222.355
Totaal aantal dieren boven 1 jaar	1.646.335	1.748.644

Indien men voor iedere groep een gemiddeld gewicht in rekening brengt krijgt men het volgende overzicht:

	Gew. per dier in kg.	Gewicht op Dec.1945	Gewicht op Dec.1946
Vrouwelijk jongvee tot 1 jaar	150	75.449.400	68.005.950
Mannelijk " " 1 "	150	4.930.650	3.050.700
Jongvee 1-2 j.drachtig	325	69.524.650	69.070.300
" 1-2 j. gust	300	55.995.900	53.419.200
" ouder dan 2 j.drachtig	425	15.992.750	19.142.850
" " " 2 j. gust	450	6.626.700	4.504.950
Melk- en kalfkoeien	475	554.132.625	606.690.425
Stieren 1 j. en ouder	550	11.506.550	9.885.150
Mestvee	500	2.944.000	3.893.500
Totaal gewicht		797.103.225	837.663.025
Gemiddeld gew.per dier		365 kg	377 kg
Gemiddeld gew.per dier boven 1 jaar		484 kg	479 kg

Uit bovenstaande tellingen blijkt een duidelijke toename van het aantal melk- en kalfkoeien. Op deze veroudering van den rundveestapel zal ook bij de melkproductie gewezen worden.

De hoeveelheid rundveevleesch die in 1946 geleverd werd, bedraagt volgens opgave van het Bedrijfschap Vee en Vleesch:

Runderen boven 1 jaar	347.335 stuks met een levend gew. van	137.781 ton
Graskalveren	42.866 stuks " " " " "	5.273 "
Nuchtere kalveren	627.508 stuks " " " " "	23.218 "
Totaal geleverd levend gew.		<u>166.272 "</u>

Deze hoeveelheid slachtvee dient nog verhoogd te worden met den uitstoot die er plaats gevonden heeft in den vorm van fokvee-export. In het voorbije jaar werden er 1942 stuks fokvee geëxporteerd waarvan het totale levende gewicht op ± 600 ton is geschat.

De totale levende uitstoot van den Nederlandschen veestapel bedroeg dus $166.272 + 600 = 166.872$ ton.

Het aantal dieren boven den 1 jarigen leeftijd was op 1 December 1945 1.646 x 1000 stuks, zoodat gemiddeld per hier boven den 1 jarigen leeftijd verkocht is.

$$166.872 : 1646 = 101 \text{ kg.}$$

Het totale gewicht van den veestapel is echter gestegen van 797.103 tot 837.663 ton. Bij een uitstoot van:

$166.872 + (837.663 - 797.103) : 1646 = 126$ kg per dier boven de 1 jarige leeftijd, was er geen gewichtsverandering in den totalen omvang van den veestapel ingetreden.

In de voorafgaande berekening is geen rekening gehouden met eventuele onjuiste inventarisatiecijfers, terwijl ook de klandestiene veeslachting evenals de vee-smokkel naar België niet in deze cijfers begrepen is.

Uit den aard der zaak zijn hierover moeilijk eenigszins betrouwbare cijfers te verkrijgen. De invloed van dezen klandestienen uitstoot zal echter naar verhouding van niet zoo groote betekenis zijn, daar tegenover de verhoogde vleeschopbrengst ook een verhooging van het aantal runderen, waardoor gedeeld wordt, staat. De uitstoot per dier boven den 1 jarigen leeftijd zal hierdoor dan ook maar enkele kilo's stijgen. Indien we den klandestienen uitstoot op ± 47.500 dieren met een gemiddeld gewicht van 350 kg schatten, dan beteekent dit een verhooging van den uitstoot tot 132 kg.

Bij de berekening van de vleeschopbrengst is dan ook uitgegaan van een gemiddelden uitstoot van 130 kg gerekend per dier boven den 1 jarigen leeftijd.

b. De gemiddelde prijs van den vleeschuitstoot.

De gemiddelde kwaliteit van den vleeschuitstoot kan berekend worden uit een schatting van de verdeling over de verschillende klassen, die door het Bedrijfschap Vee en Vleesch voor de periode van Dec. 1945 tot Dec. 1946 is gemaakt. (Deze schatting verschilt weinig van de totaal geleverde hoeveelheid)

Gemiddeld prijs per kg

Klasse A A	6.722 ton	110 ct
" A	19.880 "	98 "
" B	25.890 "	87 "
" C	37.236 "	75 "
" C C	15.504 "	69 "
" D	24.742 "	62 "
Graskalveren	7.702 "	67 "
Nuchtere kalveren	28.712 "	58 "

Daar de beide eerste klassen op rekening van de vetweiders moeten worden geschreven, is is voor de overige klassen, met behulp van de geleverde hoeveelheden en de prijzen, een gemiddelde prijs van 70,3 cent voor de uitstoot van de melkveehouderijbedrijven berekend. Volledigheidshalve zij verder nog vermeld, dat vanaf 29 Dec. 1946 t/m 6 Dec. '47 een wisselende prijs, afhankelijk van het tijdstip van levering, voor de verschillende klassen wordt uitbetaald. De opzet van het schema is echter zoodanig, dat de gemiddelden op dezelfde hoogte komen te liggen als de prijzen, die op 2 April 1946 zijn ingegaan.

Bij de bovenstaande klassen is dan ook van deze gemiddelden uitgegaan.

c. Berekening van de veebezetting en vleeschopbrengst per ha.

Met behulp van de inventarisatiecijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, is het volgende overzicht te geven:

	Aantal ha grasland in Mei '46	Rundvee boven 1 jr. Dec. '46	Rundvee boven 1 jr. per ha	Berekende vleesch- opbrengst per ha
Friesland	216.044	278.865	1.29	$130 \times 70.3 \times 1.29 = f. 117.89$
Noord-Holland	113.572	142.762	1.26	$130 \times 70.3 \times 1.26 = f. 115.15$
Zuid-Holland	139.127	207.761	1.49	$130 \times 70.3 \times 1.49 = f. 136.17$
Nederland	1.192.523	1.748.644	1.47	$130 \times 70.3 \times 1.47 = f. 134.34$

Uit de voorafgaande berekeningen volgt in de laatste kolom de berekende vleeschopbrengst per ha grasland. Bij deze theoretische berekening is geen rekening gehouden met den afzet van fokvee en goed gebruiksvvee, zooals deze in het bijzonder door Friesland geleverd worden. De hiervoor berekende vleeschuitstoot moet daarom nog met een bepaald percentage verhoogd te worden. In overleg met de Commissie van Advies is dit bedrag op $\pm 10\%$ geschat. De waarde van den uitstoot per ha grasland wordt dan voor Friesland $f. 117.89 + f. 11.79 = f. 129.68$.

Voor de Provincie Zuid-Holland werd de vleeschopbrengst per ha kadastraal ad $f. 136.17$ omgerkend op $\frac{18.98}{16.99} \times 136.17 = f. 152.12$ per ha gemeten maat.

OVERZICHT VAN DE KOSTEN IN DE BASISJAREN IN DE GEBIEDEN
FRIESLAND, NOORD-HOLLAND EN ZUID-HOLLAND.

Kostenelementen	Friesland		Noord-Holland (middengewest)		Zuid-Holland (Gouda e.o.)	
	1 Mei '45	1 Mei '46	1 Jan. '46	1 Jan. '47	1 Mei '45	1 Jan. '46
	1	2	3	4	5	5
1. Loon: a. vreemd personeel	96.94	96.96	69.59	79.04	79.86	
b. sociale lasten	15.51	15.51	11.13	12.65	12.78	
2. Veevoeder:						
a. krachtvoer	46.17	41.38	83.81	62.05	65.67	
b. melkproducten	63.21	47.29	21.72	55.26	34.60	
c. ruwvoer	31.70			53.61		
d. stroo en strooisel	13.36	16.77	50.68	12.29	63.90	
3. Meststoffen:						
a. stikstof	-.47			-.79		
b. fosforzuur	-.67			-.67		
c. kali	1.08	3.23	8.65	2.44	9.05	
d. kalk	-.67			1.27		
e. overige meststoffen	-.47			-.01		
f. stalmeest	28.57			34.17		
4. Diverse kosten:						
a. kosten werktuigen	24.06	19.86	32.01	25.32	29.19	
b. onderhoudskosten pachter	7.73	7.93	3.75	9.80	13.11	
c. verzekering	5.68	6.35	6.72	1.25	1.55	
d. drainage	-.62					
e. afschrijving werkpaarden	3.89	3.28	2.89	1.59	2.26	
f. rente levende inventaris	24.39	19.98	19.38	24.70	21.64	
g. ziektebestrijding	4.01	5.35	9.65	8.63	6.53	
h. afleveringskosten	1.75	4.22	3.85	-.81	-.90	
i. omzetbelasting	1.79	2.95	6.28	1.44	3.77	
j. diverse kosten	24.03	15.43	32.29	15.66	23.19	
5. a. Pacht	84.92	88.48	88.82	90.28	91.32	
b. Weidegeld	4.14	1.93	6.53	2.65	2.64	
6. Saldo omzet en aanwas rundvee.	1.14		1.76		1.99	
7. Totaal bruto-kosten.	486.30	396.90	459.51	495.71	463.95	

Kostenelementen	Friesland		Noord-Holland (midden-gewest)		Zuid-Holland (Gouda e.o.)	
	1 Mei '45	1 Mei '46	1 Jan. '46	1 Mei '45	1 Jan. '46	1 Jan. '47
Transport bruto-kosten	486.30	396.90	459.51	495.71	463.95	
Af: a. a. paardekosten niet voor rundveehouderij	3.93	--	--	1.16	--.85	
b. geproduceerde stalmest	32.23	--	--	35.31	--	
c. omzet en aanwas rundvee	137.93	176.91	103.86	157.84	85.--	
d. omzet en aanwas jonge paarden	19.33	7.67	9.59	8.21	4.08	
e. opbrengst grasland	15.61	12.50	--	6.15	5.91	
f. diversen 1)	4.53	5.87	10.85	10.15	1.47	
Totaal aftrek	213.56	203.01	124.30	218.82	97.31	
Totaal netto-kosten per ha	272.74	193.89	335.21	276.89	366.64	
Gemiddeld aantal ha grasland per bedrijf	27.14 ha	23.75 ha	12.49 ha	16.99 ha	16.24 ha	
Gemiddeld aantal melkkoeien per ha	1.06	1.02	1.02	1.24	1.20	
Gemiddeld aantal omger. rundvee	1.55	1.51	1.27	1.73	1.49	
Aantal bedrijven	24	23	17	31	25	

De kosten zijn uitgedrukt per ha gemeten maat voor de kolommen 4 en 5 en per ha kadastraal voor de kolommen 1, 2 en 3.

1) Deze aftrekpost omvat voor de fiscale bedrijven in Friesland en Noord-Holland ook de kosten gemaakt t.b.v. varkens.

TOELICHTING OP DE BASISCIJFERS.

LOON.

a. Loon vreemd personeel.

Deze post omvat het betaalde loon (inclusief emolumenten) zooals dit in de boekhouding werd verantwoord.

Bij de omrekening van het betaalde loon met behulp van een wijzigingscoëfficiënt komt de vraag naar voren, of en in hoeverre in het basisbedrag "zwart" loon begrepen is. Zou dit het geval zijn, dan zou immers het voor het jaar 1947 - 1948 berekende loonbedrag per ha niet gebaseerd zijn op de officiële loonvoorschriften. Om dit na te gaan werd, uitgaande van de kostprijsboekhouding van het L.E.I., van een aantal vaste arbeiders de in de boekhouding begrepen loonbedragen nagegaan. Uit dit onderzoek bleek, dat voor de vaste arbeiders de in het jaar 1 Mei 1945 - 1 Mei 1946 uitbetaalde loonbedragen de officiële loonnormen niet te boven gingen.

Wat betreft de loonen van de losse arbeiders, was niet na te gaan in hoeverre deze een hoger loon verdienden dan is toegestaan, daar noch het aantal gewerkte uren, noch de aard der werkzaamheden bekend was.

Ook voor het basisjaar 1 Jan. 1946 - 1 Jan. 1947 was het niet mogelijk deze controle van het basismateriaal in de fiscale boekhoudingen uit te voeren.

Door vergelijking van de loonposten per ha blijkt echter, dat de invloed van zwarte loonen, indien deze in de basisbedragen begrepen zouden zijn, uiterst gering moet worden geacht.

Dit is begrijpelijk, wanneer men overweegt, dat de arbeiders voor het grootste deel vaste arbeiders zijn, onder welke categorie de invloed van zwart loon, hetgeen met name bij accoordwerk voorkomt, steeds gering is geweest.

b. Loon eigen gezinsleden.

De beloning voor den arbeid voor meewerkende eigen gezinsleden (dus niet voor den boer) werd voor het jaar 1947/'48 berekend in bijlage IV.

c. Sociale lasten.

In het basismateriaal werd steeds een percentage van 16% van het loon als sociale lasten ingecalculleerd volgens onderstaande specificatie:

ziektewet	2%	
ziekenfondsbesluit	2%	
land- en tuinbouwongev. wet	1.8%	
kinderbijslagwet	2.25%	
ouderdoms- en invaliditeits- verz.	1.5%	
véreveningsheffing	4.5%	
art. 1638 c B.W.	1.875%	
totaal	15.925%	afgerond 16%.

Veevoeder.a. Krachtvoer.

Deze post omvat de gedurende de basisperiode aangekochte hoeveelheden krachtvoer. De toegewezen hoeveelheden bedroegen in de basisjaren:

	1 Mei 1945 - 1 Mei 1946	1 Jan. 1946 - 1 Jan. 1947
vaarskalveren beneden 1 jaar	35 kg	-
stieren " 9 mnd.	35 "	-
stieren 9 mnd. - 1 jaar	160 "	125 kg
stieren boven 1 jaar	195 "	125 "
melk- en kalfkoeien	135 "	140 "

b. Melkproducten.

Deze post, welke naast aankopen van ondermelk, karnemelk, wei en spoeling ook de kosten van de vervoederde volle melk en wei uit eigen bedrijf omvat, kon in de kostprijsberekeningen van het L.E.I. volledig geanalyseerd worden. De post melkproducten was op de kostprijsbedrijven als volgt samengesteld:

Gebied	onder- en karnemelk		wei en spoeling		volle melk		totale kosten per ha
	prijs per kg	kosten per ha	prijs per kg	kosten per ha	prijs per kg	kosten per ha	
Friesland	3.4 ct.	f. 10.56	1 ct.	f. 9.56	15 ct.	f. 43.09	f. 63.21
Gouda	4 ct.	f. 2.78	1.1 ct.	f. 5.11	15 ct.	f. 47.37	f. 55.26

c. Ruwvoer.

In dezen post zijn begrepen voor de kostprijsbedrijven:

1e. de aankopen van ruwvoer tegen aankoopwaarde.

2e. de voorraden hooi en kuilvoer, welke op 1 Mei 1945 op het bedrijf aanwezig waren, verminderd met de eindvoorraad op 1 Mei 1946; beide voorraden gewaardeerd tegen kostprijs. Deze laatste post omvat de hoeveelheid hooi en kuilvoer, welke door de veestapel is opgenomen en welke niet in hetzelfde jaar door het bedrijf werd opgebracht. De waardeering volgens kostprijs bedroeg:

hooi f. 50.- per 1000 kg

kuilvoer f. 20.- " " "

3e. De producten afkomstig van eigen bouwland zoals voerbieten, stoppelknollen, bietenloof enz. gewaardeerd tegen den prijs af-boerderij. De gemiddelde prijs bedroeg in het basisjaar 1945/'46:

	Friesland	Gouda
voerbieten	f. 17.50 per 1000 kg	f. 18.50
voeraardappelen	f. 3.- " 100 "	f. 3.-
bietenloof	f. 5.75 " 1000 "	f. 5.75
stoppelknollen	f. 13.10 " " "	f. 13.10

De prijzen van de aangekochte voedermiddelen zijn berekend uit de boekhouding. De post voeraardappelen omvat zowel aangekochte hoeveelheden als hoeveelheden uit eigen bedrijf. Voor de kostprijsbedrijven van het L.E.I. kan de post ruwvoeder dan gesplitst worden in de volgende bestanddeelen.

	Friesland		Gouda.		
	prijs per 1000 kg	kosten per ha	prijs per 1000 kg	kosten per ha	
1 hooi uit voorraad	f. 50,-	f. 7.49	f. 50,-	f. 2,30	
2 kuilvoer uit voorraad	" 20,-	" 2.02	-,-	-,-	
3 voederbieten eigen bedrijf	" 17,50	" 2.73	" 18,50	" 5,23	
4 voederbieten aangekocht	" 31,50	" 6,19	" 31,75	" 13,41	
5 gestoomde aardappelen	-,-		" 50,-	" 8,96	
6 voeraardappelen	" 38,50	" 6,87	" 30,10	" 14,40	
7 aangekocht hooi		" 1,04		-,-	
8 bietenloof eigen bedrijf	" 5,75	" 0,66		-,-	
9 stoppelknollen	" 13,10	" 3,34		-,-	
10 peen en krotten	-,-	-,-	Peen 53,50		
			Kro-		
			ten 35,-	1,78	
11 witlofwortels	-,-	-,-	f. 50,-	2,23	
12 pulp	7,25	1,16	-,-	-,-	
13 spruitenstokken	-,-	-,-	" 50,-	3,54	
14 bostel	-,-	-,-	" 42,20	1,40	
15 klaverhooi	-,-	-,-	" 85,-	0,36	
16 vitas	-,-	0,20	-,-	-,-	
totaal ruwvoeder per ha		f. 31,70		f. 53,61	

In de basiscijfers verkregen uit de boekhoudingen van de Landbouw-boekhoudbureaux konden de kosten van het ruwvoeder niet gescheiden worden van de strokosten. Ook met een eventuele verandering van de voorraad werd voor deze bedrijven geen rekening gehouden.

- 1e post ruwvoer omvat voor de fiscale bedrijven dus alleen
- 1e aankopen ruwvoeder en stroo tegen aankoopwaarde.
- 2e verbruiken uit eigen bedrijf tegen prijs af-boederij.

d. Stroo en strooisel:

Dit kostenelement dat alleen voor de kostprijsbedrijven als afzonderlijke post is opgenomen, omvat vrijwel alleen de aankopen van stroo met daarnaast nog enkele kleine aankoopposten van zand en turfstrooisel.

De gemiddelde aankooprijzen voor graanstroo bedroegen in het jaar 1945/46 volgens de boekhouding resp:

Friesland f. 36,75 per 1000 kg.
Gouda " 45,- " " "

Meststoffen.

a t/m e Kunstmeststoffen.

Hierin zijn begrepen de aankoopposten van kunstmest volgens de boekhouding. Bij de kostprijsbedrijven van het L.E.I. zijn de aangewende hoeveelheden op tuin- en akkerbouwgronden hierin niet begrepen. De post overige meststoffen omvat voornamelijk de aankopen van terpaarde a f. 3,40 per ton en koperslakkenbloem a f. 7,65 per 100 kg.

- f. Stalmest. Deze post omvat de geschatte beginvoorraad stalmest op 1 Mei 1945 (geschat op f. 20,- per aanwezige omgerekende koe), verminderd met de op bouwen tuingrond uitgestrooide hoeveelheid, gewaardeerd tegen bemestingswaarde. De bemestingswaarde werd berekend op f. 2,75 per ton. De geproduceerde stalmest is als aftrekpost geboekt onder 8 b. Dit is de voorraad op 1 Mei 1946 welke geschat is op f. 20,- per volwassen koe (jongvee herleid tot volwassen koeien). Het verschil tusschen beide posten geeft dus aan de op bouwen tuingrond aangewende hoeveelheden tegen f. 2,75 per ton. In de fiscale boekhouding kon deze splitsing uit den aard der zaak niet worden gemaakt. Op de fiscale bedrijven, waarvoor zoo veel mogelijk uitsluitend graslandbedrijven zijn gekozen, is in verband hiermede dit verschil te verwaarlozen.

Diverse kosten.

a. Kosten werktuigen.

Deze post valt uiteen in:

- 1 afschrijving werktuigen.
- 2 rente werktuigen.
- 3 onderhoud werktuigen.
- 4 aanschaffing klein gereedschap.

In de kostprijsboekhouding van het L.E.I. werden de afschrijving en de rente gebaseerd op de vervangingswaarde.

Het rentepercentage dat in rekening is gebracht bedraagt 3%.

Voor de fiscale bedrijven werd de boekwaarde als grondslag voor rente en afschrijving genomen, daar een juiste werktuigeninventaris van de bedrijven ontbrak.

De onderdeelen 3 en 4 omvatten de werkelijke uitgaven volgens de boekhouding voor onderhoud van de werktuigen en voor aanschaffing klein gereedschap.

b. Onderhoudskosten als pachter.

Hierin zijn begrepen de volgens de boekhouding betaalde bedragen welke voor rekening van den pachter komen.

Bij eigenaarsbedrijven werden groote uitgaven voor verbouwingen buiten de kosten gelaten en alleen de normale onderhoudskosten opgenomen.

c. Verzekering.

Deze kosten vallen uiteen in

- a. verzekering inventaris
- b. verzekering veestapel + paarden.

- 5 -

d. Drainage.

Hierin zijn begrepen de aanschaffingskosten van draineerbuisen.

e. Afschrijving werkpaarden.

De afschrijvingskosten op werkpaarden werden in de basiscijfers berekend op basis van een waardevermindering van f.50,- per gewerkt jaar per paard.

f. Rente levende inventaris.

De rente werd berekend over de gemiddelde waarde van de geheele veestapel tegen een percentage van 3%. De waardeering van den veestapel geschiedde tegen de volgende prijzen:

<u>Rundvee.</u>	
Melkkoeien 3 x gekalfd en ouder	f. 500.-
Melkkoeien 2 x "	" 475.-
Melkkoeien 1 x "	" 425.-
Jongvee ouder dan 2 jaar, drachtig	" 350.-
Jongvee ouder dan 2 jaar, gust	" 300.-
Jongvee 1 - 2 jaar drachtig	" 275.-
Jongvee 1 - 2 jaar gust	" 225.-
Vrouwlijk jongvee ben. 1 jaar boven 60 kg	" 150.-
Mnl. " " 1 jaar " " "	" 150.-
Vrouwlijk " " 1 jaar beneden 60 kg	" 40.-
Mnl. " " 1 jaar " 60 kg	" 40.-
Stieren 1 - 2 jaar	" 400.-
Stieren 2 jaar en ouder	" 650.-

<u>Paarden.</u>	
16 jaar en ouder	f. 800.-
13 t/m 15 jaar	" 1100.-
3 t/m 12 jaar	" 1350.-
2 - 3 jaar	" 1125.-
1 - 2 jaar	" 825.-
Veulens boven 3 mnd.	" 300.-
Veulens beneden 3 mnd.	" 300.-

Voor de kostprijsbedrijven is deze post nader geanalyseerd in:

	rente rundvee	rente paarden
Friesland	f. 20,62	f. 3,77
Gouda	" 23,22	" 1,48

g. Ziektebestrijding.

Hierin zijn begrepen de veeartskosten en overige kosten voor geneeskundige verzorging van den veestapel.

In Friesland zijn de bijdragen voor het Friesche Rundvee Stamboek in de ziektebestrijdingskosten begrepen.

h. Afleveringskosten.

Dit zijn vracht- en weegkosten welke gemaakt zijn voor de aflevering van vee en hooi.

i. Omzetbelasting.

Deze post omvat de werkelijk betaalde omzetbelasting in het basisjaar.

j. Diverse kosten.

Deze post werd voor de in de kostprijsboekhouding ingeschakelde bedrijven in het gebied van Gouda nader gesplitst in de volgende onderdeelen:

Reiskosten, abonnementen, gas, electriciteit	f. 7.83 per ha
dekgelden	" 4.71 " "
verschillen emballage	" 1.92 " "
betaald-onderhoud stier	" -.77 " "
diversen	" -.43 " "

Totaal f. 15.66 per ha

In de overige gebieden omvat de post diversen nagenoeg dezelfde bestanddeelen. Een nadere analyse was daar echter niet mogelijk.

Pacht.

a. Pacht.

Hierin zijn begrepen de werkelijke pachtkosten welke door den pachter per ha betaald moesten worden. Voorzover het betreft eigenaarsbedrijven werd een pacht in rekening gebracht welke opgegeven werd door den Landbouwvoorlichtingsdienst in de betreffende districten als geldend voor het betreffende bedrijf.

Het feit dat de basiscijfers een hooger pachtbedrag per ha voor het gebied van Gouda aanwijzen dan in de overige gebieden het geval is, vindt zijn oorzaak in het feit dat in Gouda de kosten en dus ook de pacht betrekking hebben op een ha gemeten maat. (behouden land). In de overige gebieden hebben de kosten betrekking op een kadastraal gemeten ha. De gemiddelde kadastraal gemeten grootte van de Goudsche bedrijven was 18.98 ha, de gemiddelde bedrijfsgrootte in gemeten maat 16.99 ha.

Het verschil tusschen beide omvat dus de gemiddelde oppervlakte van orf, slooten en wegen begrepen in de kadastraal gemeten bedrijfsgrootte. De gemiddelde pacht per gemeten ha voor de kostprijsbedrijven in Zuid-Holland ad f.90.28 resp. 91.32

zou dus omgerekend per kadastraal gemeten ha worden $\frac{16.99}{18.98} \times 90.28 = f.80.80$ resp. f.81.75.

Dit pachtbedrag is vergelijkbaar met de pacht in de andere gebieden.

b. Weidegeld.

Deze post omvat de aan derden betaalde kosten voor het weiden van vee.

Aftrekposten.

a. Paardekosten niet voor rundveehouderij.

In het basismateriaal is deze aftrekpost berekend door de voor nevenbedrijven aangewende paarde-uren te waardeeren tegen f.0.55 per paarde-uur.

b. Geproduceerde stalmest (zie onder stalmest).

c. Omzet en aanwas rundvee.

Deze post welke zoowel als kostenpost als aftrekpost is opgenomen bevat de volgende elementen:

1. opbrengst verkochte dieren.
2. opbrengst verkochte leveringsbonnen.
3. verschil tusschen begin- en eindwaarde van den rundveestapel.
4. uitgaven voor aankoop dieren.
5. uitgaven voor aankoop leveringsbonnen.

Wanneer het saldo van deze 5 posten negatief was, wat in een enkel geval voorkwam, werd dit bedrag onder de kosten opgenomen.

In de overige gevallen, waarin het saldo positief was, werd de post omzet en aanwas rundvee als aftrekpost opgenomen.

De berekening van het verschil tusschen begin- en eindwaarde van den rundveestapel is geschied volgens het principe van den "ijzeren beginvoorraad".

Volgens dit principe werd de rundveestapel zoowel aan het begin als aan het einde van het boekjaar gewaardeerd tegen dezelfde prijzen (zie onder Rente levende inventaris). De op deze wijze berekende waardevermindering resp. waardevermeerdering werd als kosten resp. als opbrengst in rekening gebracht.

Het groote verschil in den post omzet en aanwas rundvee tusschen de verschillende gebieden en de verschillende basisjaren verdient nadere toelichting.

De post omzet en aanwas rundvee kan nader geanalyseerd worden in de volgende onderdeelen.

	verkoop dieren per ha	aankoop dieren per ha.	saldo verkoop- aankoop per ha	waarde- daling rund- veesta- pel per ha.	waarde- stijging rundvee- stapel per ha	totaal per ha 3-4+5
	1	2	3	4	5	6
1 Friesland kostprijsboekh. Mei 1945 - 1 Mei 1946	f. 163,65	f. 72,76	f. 90,89		f. 45,93	f. 136,82
2 Friesland fiscale boekh. 1 Mei 1945 - 1 Mei 1946	" 180.21	" 28.20	" 152.01		" 24.90	" 176,91
3 Z-Holland kostprijsboekh. 1 Mei 1945 - 1 Mei 1946	" 125,37	" 52.83	" 72.55		" 84.21	" 156.76
4 Z-Holland fiscale boekh. 1 Jan.1946 - 1 Jan.1947	" 132.25	" 60.32	" 71.93		" 11.08	" 83.01
5 N-Holland fiscale boekh. 1 Jan.1946 - 1 Jan.1947	" 173.54	" 55.86	" 117.68	f. 15,58		" 102.10

Uit deze cijfers blijkt dat in het basisjaar 1 Mei 1945 - 1 Mei 1946 een belangrijke waardestijging van den rundveestapel per ha heeft plaats gevonden. Deze waardestijging, welke voor de provincie Zuid Holland het grootst is, is vooral het gevolg van een veroudering van den rundveestapel.

d. Omzet en aanwas jonge paarden.

De post omzet en aanwas jonge paarden = waarde aan het einde van het boekjaar + opbrengst uit verkopen - uitgaven voor aankopen - waarde aan het begin van het boekjaar.

De waardeering aan begin en einde van het boekjaar geschiedde op basis van de volgende prijzen:

veulens beneden 3 mnd	f. 300,-
" boven 3 mnd	" 300,-
jonge paarden 1 - 2 jaar	" 825,-
" " 2 - 3 "	" 1125,-
paarden 3 - 12 jaar	" 1350,-

e. Opbrengst grasland.

Hierin zijn begrepen voor de kostprijsbedrijven:

1e. de toename van den voorraad hooi op 1 Mei 1946 t.o.v. 1 Mei 1945; gewaardeerd tegen kostprijs (f.50,-).

2e. idem de toename van den voorraad kuilvoeder (f.20,-).

3e. de opbrengst van het verkochte hooi.

4e. als aftrekpost: (dus als kosten) de betaalde vergoeding aan derden voor overname hooileveringsplicht.

	Friesland	Gouda
toename voorraad hooi	f. 8,47	f. 3,61
toename voorraad kuilvoer	" 2,20	" --
opbrengst verkopen hooi	" 5,61	" 3,69
	f. 16,28	f. 7,30
Af: vergoeding aan derden voor overname hooileveringsplicht.	" 0,67	" 1,15
	f. 15,61	f. 6,15

Daar voor de fiscale boekhoudingen geen voorraadcontrole mogelijk was, zijn daar de onderdeelen 1 en 2 niet in deze post begrepen.

f. Diverse opbrengsten.

Deze post werd voor de kostprijsbedrijven in de gebieden Friesland en Z-Holland nader geanalyseerd in de volgende onderdeelen:

	Friesland	Gouda
1. weidegeld	f. 1.70	f. 3.29
2. dekgold	" 1.10	" 5.51
3. onderhoud stier	" 1.73	" 0.37
4. winst op emballage	-	" 0.13
5. rijloon	-	" 0.23
6. huur werktuigen	-	" 0.09
7. verkopen riet	-	" 3.32
8. stalpremie	-	" 0.21
totaal per ha	f. 4,53	f.10,15

Voor de fiscale bedrijven is in den post diverse opbrengsten begrepen de aftrekpost varkenskosten niet voor rundveehouderij.

Deze post dient om de extra-kosten, gemaakt ten behoeve van varkens, welke kosten niet van de overige kosten gescheiden konden worden, te elimineeren. Deze berekening kon alleen door middel van normen geschieden.

Als norm werd aangehouden de aftrekpost van f.270.- per gemiddeld op het bedrijf aanwezig varken per jaar.

Deze f.270.- werd berekend uit de gegevens van de kostprijsboekhouding in Friesland en Zuid-Holland.

BEREKENING VAN DE WIJZIGINGSCOEFFICIENTEN VOOR HET JAAR 1947/'48.

1. Loon.

a. Loon vreemd personeel.

Deze wijzigingscoëfficiënt werd berekend op basis van het verloop van het officieel vastgestelde landelijk basis-uurloon.

1e. T.o.v. het boekjaar 1 Mei - 1 Mei 1946.

Het uurloon bedroeg van 1 Mei 1945 - half November 1945 d.i. gedurende zeven vierwekelijksche perioden 50 cent; daarna gedurende zes vierwekelijksche perioden 60 cent.

Gemiddeld bedroeg het basis-uurloon in dit boekjaar dus 54,6 cent per uur. Thans bedraagt het basis-uurloon 64 cent, zoodat de wijzigingscoëfficiënt wordt: $64 : 54,6 = 1,17$.

2e. T.o.v. het boekjaar 1 Jan. 1946 - 1 Jan. 1947.

In dit boekjaar bedroeg het basisuurloon gedurende 4 vierwekelijksche perioden 60 cent en daarna 64 cent.

Gemiddeld dus over het jaar 1 Januari 1946 - 1 Januari 1947 : 62,7 cent.

De wijzigingscoëfficiënt t.o.v. 1 Jan. 1946 - 1 Jan. 1947 wordt dus $64 : 62,7 = 1,02$.

b. Loon eigen gezinsleden.

De waardeering van den arbeid verricht door eigen gezinsleden (excl. de arbeid van den boer) werd gebaseerd op de belooning van denzelfden arbeid verricht door vreemd personeel. Het in te calculeeren bedrag als loon voor eigen gezinsleden werd op de navolgende wijze berekend.

Op een aantal bedrijven, waar naast den boer alleen vreemd personeel werkzaam was, werden de betaalde loonkosten per ha nagegaan.

Deze berekening leverde het volgende resultaat op:

	Friesland	Zuid-Holland
Aantal bedrijven	17	25
Gem. bedrijfsgrootte	29.3 ha kadastraal	18.1 ha gem. maat
Betaald loon per ha	f. 148.-	f. 136.-

Deze betaalde loonbedragen zijn reeds omgerekend op het huidige loonpeil.

De post betaald loon als gemiddelde van alle bedrijven bedroeg respectievelijk voor:

Friesland	f. 113.- per ha kadastraal
Zuid-Holland	f. 87.- " " gemeten maat

De conclusie kan dus luiden, dat bij dit bedrag betaald loon, het volgende bedrag voor belooning van gezinsleden (zonder den boer) bijgeteld moet worden:

In Friesland	f. 148.- - f. 113.- = f. 35.- per ha kadastraal
In Zuid-Holland	f. 136.- - f. 87.- = f. 49.- " " gemeten maat

Voor Noord-Holland kon deze berekening wegens het ontbreken van voldoende gegevens niet toegepast worden.

De kleine rundveehouderijbedrijven van Noord-Holland waarop het basismateriaal betrekking heeft, vertoont, wat bedrijfsvoering betreft groote overeenkomst met Zuid-Holland.

Zonder een al te groote fout te maken kan men zeggen, dat de hoeveelheid aangewende arbeid per ha in Noord-Holland gelijk zal zijn aan die van de Zuid-Hollandsche bedrijven die in het basismateriaal zijn opgenomen.

Het aandeel van den boer in den arbeid zal echter in verband met de geringere bedrijfsgrootte van de Noord-Hollandsche bedrijven aanzienlijk groter zijn. Voor Zuid-Holland bedroeg de loonpost f. 136.- per ha gemeten maat d.i. f.122.- per ha kadastraal, op die bedrijven waar naast den boer alleen betaalde arbeid aanwezig was. Het loon van den vasten arbeider veeverzorger bedraagt in het gebied van Gouda f. 38.50; in Noord-Holland f. 43.-. Omgerekend tot het loonpeil in Noord-Holland zou dus de loonpost bij dezelfde hoeveelheid vreemde arbeid per ha $(43 : 38.50) \times f.122.- = f. 136.-$ per ha kadastraal worden.

Als gevolg van de geringere bedrijfsgrootte is de hoeveelheid vreemde arbeid per ha echter minder en het aandeel van den boer in den arbeid per ha groter. In Zuid-Holland wordt de arbeid van den boer verdeeld over 20.2 ha kadastraal; in Noord-Holland over 12.5 ha kadastraal.

Per ha geeft dus de boer in Noord-Holland $1/12.5$; in Zuid-Holland $1/20.2$ gedeelte van zijn jaarprestatie.

In Noord-Holland dus $1/12.5 - 1/20.2 = 0.03$ deel meer. Bij een jaarloon van f.2236.- voor den vasten arbeider veeverzorger spaart dus de boer in Noord-Holland door zijn eigen arbeid t.o.v. Zuid-Holland per ha $0.03 \times 2236.- = f.67.-$ meer aan betaalden arbeid uit.

Bij gelijke bedrijfsgrootte als Zuid-Holland zou f. 136.- per ha aan vreemde arbeidskrachten betaald worden. Bij de kleinere bedrijfsgrootte in Noord-Holland dus f. 136.- - f. 67.- = f. 69.- indien geen gezinsleden meewerken. Uit de omgerekende basiscijfers resulteert een bedrag van f. 71.- als uitbetaald loon. Hieruit kan geconcludeerd worden dat in Noord-Holland géén loon voor eigen gezinsleden ingecalculueerd behoeft te worden.

De totaal van het jaar 1947/'48 ingecalculueerde loonen voor vreemd personeel en eigen gezinsleden bedragen resp.:

Friesland	f. 148.- per ha kadastraal
Noord-Holland	f. 71.- " " "
Zuid-Holland	f. 136.- " " gemeten maat

De gemiddelde bedrijfsgrootte bedroeg globaal voor:

Friesland	25 ha kadastraal
Noord-Holland	12.5 " " "
Zuid-Holland	16 " gemeten maat d.i. 18 ha kadastraal

Behoudens de belooning voor den arbeid van den boer beteekent dit dus per gemiddeld bedrijf respectievelijk in:

Friesland	25 x 148.- = f. 3700.- ingecalculueerd loon
Noord-Holland	12.5 x 71.- = f. 886.- " "
Zuid-Holland	16 x 136.- = f. 2176.- " "

De arbeidsbezetting per gemiddeld bedrijf is dus op basis van het jaarloon van den vasten arbeider veeverzorger van respectievelijk f. 2184.-, f.2236.- en f. 2002.-:

Friesland	25 ha kadastraal: 1 boer + 1.7 volw. arbeider
Noord-Holland	12.5 " " : 1 " + 0.4 " "
Zuid-Holland	18 " " : 1 " + 1.1 " "

Hieruit volgt dus een arbeidsbezetting per 10 ha kadastraal van:

Friesland	2.7 : 25 =	1.08	per 10 ha kadastraal
Noord-Holland	1.4 : 12.5 =	1.12	" " " "
Zuid-Holland	2.1 : 18 =	1.17	" " " "

Hierbij werd aangenomen, dat de arbeidsprestatie van den boer gelijk is aan die van den vasten arbeider. Deze uitkomsten voor het jaar 1947/'48 werden vergeleken met vooroorlogsche gegevens uit de rapporten van de kostprijsenquêtes naar melk van het Departement van Landbouw en Visserij over de jaren 1938/'39 en 1939/'40

In totaal werden in deze basisjaren ingecalculeerd de volgende gemiddelde loonbedragen:

Friesland	f. 92.-	per ha kadastraal
Noord-Holland	f. 104.-	" " "
Zuid-Holland	f. 103.-	" " "

In deze bedragen is de arbeid van den boer begrepen.

De loonen van de vaste arbeiders hebben in die jaren globaal bedragen:

Friesland	f. 17.-	per week
Noord-Holland	f. 17.50	" "
Zuid-Holland	f. 16.50	" "

Dezelfde berekening geeft dus een arbeidsbezetting in de vooroorlogsche basisjaren van respectievelijk:

Friesland	920 : (17 x 52) =	1.04	per 10 ha kadastraal
Noord-Holland	1040 : (17.5 x 52) =	1.14	" " " "
Zuid-Holland	1030 : (16.5 x 52) =	1.20	" " " "

Bovenstaande arbeidsbezetting geeft niet volkomen de werkelijke toestand weer, daar in werkelijkheid niet alleen volwassen manlijke arbeidskrachten op de bedrijven werkzaam zijn, maar ook vrouwelijke personen en minderjarige manlijke personen.

Daar de prestatie van deze personen dikwijls niet evenredig lager ligt dan de belooning welke zij in overeenstemming met het mantelcontract mogen ontvangen zal de werkelijke arbeidsbezetting vermoedelijk iets hoger zijn, dan op basis van het weekloon van den vasten arbeider berekend werd.

c. Sociale lasten.

Als sociale lasten behoren alleen te worden inberekend de kosten van verplichte sociale verzekering voor den werkgever.

De doorbetaling van het loon gedurende vacantie, feestdagen en volgens de artikelen 37 en 41 van de collectieve arbeidsovereenkomst in den landbouw is immers reeds in de basisloonbedragen begrepen.

De kosten van verplichte sociale verzekering uitgedrukt in een percentage van het loon bedragen thans voor veehouderijbedrijven:

ziektewet	2%
ziekenfondsbesluit	2%
land- en tuinbouwongevallenwet	1.8%
kinderbijslagwet	5.5%
ouderdoms- en invaliditeitsverz.	1.5%
vereveningsheffing	4.5%
totaal	17.3%

2. Veevoeder.

a. Krachtvoer.

Daar de vermoedelijke toewijzing van krachtvoer voor het jaar 1947/'48 groote verschillen vertoont met de toewijzingen in de basisjaren, was het niet mogelijk een wijzigingscoëfficiënt te berekenen, welke aangeeft de mate, waarin de krachtvoederkosten thans hooger of lager liggen dan in de basisjaren. De krachtvoederkosten werden in verband hiermede geheel opnieuw berekend op basis van een krachtvoedertoewijzing van 170 kg per melkkoe voor het jaar 1947/'48. De kosten hiervan bedragen, gebaseerd op een prijs van f.23.- per 100 kg $1.70 \times 23 = f.39.10$ per koe. De prijs van f.23.- is de gemiddelde prijs van het rundveevoedermengsel L.2. De kosten per ha zijn berekend door de kosten per melkkoe te vermenigvuldigen met de gemiddelde melkveebezetting.

b. Melkproducten.

Hiervan is het kostenbedrag per H.A. uit de basisjaren niet zonder meer voor het jaar 1947/'48 met een wijzigingscoëfficiënt om te rekenen.

Met name voor het basisjaar 1 Mei 1945 - 1 Mei 1946 was deze post zeer laag in verband met de groote opfok van jonge dieren en de geringe teruglevering van ondermelkproducten door de fabrieken, als gevolg waarvan zéér veel volle melk vervoederd moest worden.

In het basisjaar 1 Januari 1946 - 1 Januari 1947 werkten deze abnormale factoren veel minder, hetgeen in de basiscijfers duidelijk tot uitdrukking komt. In verband hiermee werd de veevoerpost melkproducten opnieuw berekend op basis van het volgende rantsoen per opgefokt dier:

400 kg volle melk
600 kg ondermelk
1200 kg wei

Het gemiddeld aantal opgefokte kalveren per H.A. in de verschillende provincies werd berekend uit de Landbouwtellingen van het C.B.S.

Op 1 Juli 1946 was het aantal H.A. blijvend grasland:

Friesland	216.044
Noord-Holland	113.597
Zuid-Holland	139.127

Op 1 December 1946 waren er volgens de cijfers van de Vestelling de volgende aantallen jongvee beneden 1 jaar:

Friesland	75.672
Noord-Holland	31.973
Zuid-Holland	43.558

Deze laatste aantallen omvatten de totale opfok per provincie, uitgezonderd de jonge dieren, welke vóór 1 December 1946 reeds uitgeselecteerd waren.

De mate van selectie blijkt uit de aanwezige aantallen volgens de Veetelling op 1 Mei 1946 n.l.:

Friesland	88.163 stuks jongvee jonger dan 1 jaar
Noord-Holland	33.684 " " " " "
Zuid-Holland	46.555 " " " " "

Rekening houdend met het feit, dat de uitgeselecteerde dieren gemiddeld een halve opfokperiode meemaken, heeft het aantal opgefokte dieren in het jaar 1946 dus bedragen:

Friesland	$75.672 + (88.163 - 75.672) : 2 = 81.918$
Noord-Holland	$31.973 + (33.684 - 31.973) : 2 = 32.829$
Zuid-Holland	$43.558 + (46.555 - 43.558) : 2 = 45.057$

De gemiddelde opfok per H.A. bedroeg dus in het jaar 1946 in:

Friesland	$81.918 : 216.044 = 0.380$ stuks jongvee per H.A.
Noord-Holland	$32.829 : 113.597 = 0.289$ " " " "
Zuid-Holland	$45.057 : 139.127 = 0.324$ " " " "

De veevoederpost melkproducten wordt dan in de verschillende provincies:

Friesland	$0.380 (400 \times 16 - \frac{3.7}{3.3} + 600 \times 4 + 1200 \times 1) =$	<u>f. 40.95 p. H.A.</u>
Noord-Holland	$0.289 (400 \times 16 - \frac{3.39}{3.3} + 600 \times 4 + 1200 \times 1) =$	<u>f. 29.41 " "</u>
Zuid-Holland	$0.324 (400 \times 16 + 600 \times 4 + 1200 \times 1) =$	<u>f. 32.40 " "</u>

In bovenstaande berekening werd de volle melk gewaardeerd tegen 16 ct. per kg voor melk met 3.3% vet, zoodat in de provincies Friesland en Noord-Holland, waar het gemiddelde vetgehalte hoger ligt, een evenredig hoger bedrag per kg volle melk is inberekend.

De ondermelk en de wei werden resp. gewaardeerd tegen 4 ct. en 1 ct. per kg. Voor het jaar 1947/'48 zijn de bovenstaande bedragen in de kosten opgenomen, waaraan de gedachte ten grondslag ligt, dat in dat jaar dezelfde aantallen jongvee zullen worden opgefokt als in het jaar 1946/'47. Voor de provincie Zuid-Holland werd het bedrag per ha kadastraal omgerekend tot

$$f. 32.40 \times \frac{18}{16} = f. 36.45 \text{ per ha gemeten maat.}$$

e. Ruwvoeder.

Deze kosten zijn voor de kostprijsbedrijven opnieuw berekend aan de hand van de in bijlage II gespecificeerde ruwvoederkosten.

De voor de berekening van de nieuwe ruwvoederpost aangehouden prijzen per 1000 kg zijn in de onderstaande tabel vermeld.

Ruwvoederkosten per ha voor de kostprijsbedrijven.

	Friesland		Zuid-Holland	
	prijs per 1000 kg	kosten per ha	prijs per 1000 kg	kosten per ha
1.hooi uit voorraad	f. 55.-	8.09	f. 55.-	2.53
2.kuilvoer "	" 22.-	2.90	" 22.-	-.-
3.voederbieten eigen bedrijf	" 18.-	2.81	" 18.-	5.09
4.voederbieten aangekocht	" 30.50	5.99	" 30.50	12.88
5.gestoomde aardappelen	-.-	-.-	" 66.70	9.28
6.voederaardappelen	" 51.30	9.16	" 40.10	19.07
7.aangekocht hooi	-.-	1.04		
8.bietenloof eigen bedrijf	" 5.75	0.66		
9.stoppelknollen eigen bedrijf	" 14.40	3.68		
10.peen en krotten	-.-	-.-	P. " 53.50	1.78
			K. " 35.-	
11.witlofwortels	-.-	-.-	" 50.-	2.23
12.pulp	" 7.25	1.16	" -.-	-.-
13.spruitenstokken	-.-	-.-	" 50.-	3.54
14.bostel	-.-	-.-	" 48.-	1.59
15.klaverhooi	-.-	-.-	" 85.-	0.36
16.vitaseen	-.-	0.20	-.-	-.-
Totaal ruwvoeder per ha		35.69		58.35

Toelichting:

- hooi uit voorraad. De kostprijs van hooi bestaat globaal uit de kosten pacht, loon en werktuigkosten, in de verhouding 3 : 2 : 1. De mate van wijziging van deze kostenelementen t.o.v. het basisjaar wordt weergegeven door de achter-eenvolgende wijzigingscoëfficiënten 1.08, 1.15 en 1.14.
De gemiddelde kostprijsstijging van hooi wordt dus aangegeven door de coëfficiënt $\frac{3 \times 1.08 + 2 \times 1.15 + 1.14}{6} = 1.11$ afgerond op 10%.
- kuilvoer uit voorraad. Hierbij werd ook rekening gehouden met 10% kostprijsstijging.
- voederbieten uit eigen bedrijf. Deze werden gewaardeerd tegen den prijs af-boerderij. De normale prijs af-boerderij bedroeg voor oogst 1946 f.18.- per ton. Deze prijs werd voor 1947/'48 onveranderd aangehouden.
- aangekochte voederbieten.
De gemiddelde aankoopprijs bedroeg in het basisjaar
voor Friesland f. 31.50 per 1000 kg
Gouda f. 31.75 " " "
Als gemiddelde verbruikersprijs voor 1947/'48 werd aangehouden f. 30.50 per 1000 kg n.l. prijs af-boerderij f. 18.- + f. 2.50 normale handelsmarge (via 2 handelsschakels) + gemiddeld f. 10.- vracht. Bovengenoemde gegevens werden verstrekt door het Bedrijfschap voor Hooi, Stroh en Ruwvoeder.
- 5 en 6. gestoomde aardappelen en voeraardappelen.
De prijs van voeraardappelen af-boerderij was in de beide basisjaren f. 3.- per 100 kg.
Volgens opgave van het Bedrijfschap voor Hooi, Stroh en Ruwvoeder zal deze prijs voor de aardappelen van oogst 1947 f. 4.- bedragen.
In verband hiermede is aangenomen, dat de prijs van gestoomde aardappelen en van voeraardappelen $\frac{4}{3}$ x zoo hoog zal zijn.

7. aangekocht hooi.

Daar van dezen post, welke overigens in het geheel van weinig belang is geen prijs per 1000 kg bekend was, is dit bedrag ad f. 1.04 per ha onveranderd aangehouden.

8. bietenloof.

Voor dit afvalproduct uit eigen bedrijf werd de waardering à f. 5.75 per ton voor het jaar 1947/'48 eveneens aangehouden.

9. stoppelknollen.

Bij dit akkerbouwproduct uit eigen bedrijf werd evenals bij hooi en kuilvoer 10% prijsstijging in aanmerking genomen. De nieuwe prijs werd afgerond op f. 14.10 per 1000 kg.

10 en 11. peen, krotten en witlofwortels.

Van deze producten werden de aankooprijzen resp. f. 53.50; f. 35.- en f. 50.- ook voor het jaar 1947/'48 aangehouden.

12. pulp.

De in het basismateriaal opgenomen prijs van f. 7.25 per 1000 kg voor natte pulp geldt thans ook nog, zoodat in dezen post geen verandering behoefde te worden aangebracht.

13. apruitenstokken.

Hiervan werd de aankoopprijs ad f. 50.- per ton onveranderd aangehouden.

14. bostel.

De prijs van bostel is sinds het basisjaar 1945/'46 gestegen tot f. 48.- per 1000 kg.

15. klaverhooi.

Voor dit product werd de aankoopprijs van f. 85.- per 1000 kg ook voor de berekening van de ruwvoederkosten per ha voor 1947/'48 aangehouden.

Uit bovenstaande berekening volgt een wijzigingscoëfficiënt voor de ruwvoederkosten van:

1e voor Friesland	35.69 : 31.70 = 1.13
2e " Gouda	58.16 : 53.61 = 1.08

d. Stroo en strooisel.

Deze post bestond bij de kostprijsbedrijven vrijwel geheel uit aankopen van stroo met daarnaast nog enkele kleine aankoopposten van turfstrooisel en zand.

3. Meststoffen.a. Stikstofmeststoffen.

Voor de berekening voor het jaar 1947/'48 werden de basisbedragen losgelaten. De vermoedelijke stikstofgift per ha zal, volgens mededeeling van het Kunstmest Distributie Bureau gemiddeld ongeveer 20 kg zuivere stikstof per ha grasland zijn.

De verbruikersprijs per kg zuivere stikstof, gebaseerd op een prijs van f.15.50 per 100 kg voor stikstofkunstmest met een gehalte van 20% bedraagt f.0.76. De kosten per ha zijn dus $20 \times 0.76 = 15.20$.

Aangezien in Zuid-Holland de kosten berekend zijn per ha gemeten maat en de toewijzing geschiedt per kadastraal gemeten ha, moeten de kosten per ha verhoogd worden met 10%. Dit percentage geeft aan de gemiddelde oppervlakte van erf, slooten en wegen, uitgedrukt in de oppervlakte grasland gemeten maat. De kosten per ha voor Zuid-Holland bedragen dus $15.20 \times 1.10 = f. 16.72$.

b. Fosforzuurmeststoffen.

Deze meststoffen zullen in de toekomst vrij verkrijgbaar zijn, met dien verstande, dat van de totale hoeveelheid fosforzuurmeststoffen slechts + 40% kan bestaan uit Thomasslakkenmeel.

De kosten zijn berekend op basis van een normale fosforzuurgift van 70 kg zuivere P_2O_5 per ha gemeten maat, waarvan 28 kg in den vorm van Thomasslakkenmeel en 42 kg in den vorm van Superfosfaat.

De kosten zijn berekend op basis van de volgende prijzen:

	Friesland	Zuid- en Noord-Holland
Thomasslakkenmeel 17%	f. 9.75	f. 9.-
Superfosfaat 20%	f. 9.75	f. 9.-

De kosten van fosforzuurmeststoffen per kadastraal gemeten ha worden dan voor Friesland f. 36.54 en voor Zuid- en Noord-Holland f. 33.72.

Voor Zuid-Holland worden de kosten per ha gemeten maat 10% hoger dus $33.72 + 3.37 = f. 37.09$ per ha.

c. Kalimeststoffen.

Daar van deze meststoffen voor het jaar 1947/'48 geen toewijzing voor grasland verstrekt zal worden, zijn voor deze meststoffen geen kosten opgenomen.

d. Kalimeststoffen.

De wijzigingscoëfficiënt is gebaseerd op het groothandelsprijsverloop van kalkmergel.

De gemiddelde jaarprijs 1945/'46 was 66,8 cent per 100 kg. Thans bedraagt de groothandelsprijs 68 cent per 100 kg.

De wijzigingscoëfficiënt is dus 1.02 t.o.v. 1945/'46. Voor de fiscale bedrijven waar deze post niet afzonderlijk werd vermeld is resp. voor Friesland en Zuid- en Noord-Holland een bedrag per ha opgenomen gelijk aan dat van de kostprijsbedrijven in resp. Friesland en Zuid-Holland.

e. Overige meststoffen.

De wijzigingscoëfficiënt volgt het prijsverloop van de voornaamste meststof, waaruit deze post bestaat n.l. koperslakkenbloem. Volgens mededeeling van het Centraal Bureau heeft de prijs hiervan t.o.v. het jaar 1945/46 geen verandering ondergaan. De wijzigingscoëfficiënt is in verband hiermede 1. Voor de fiscale bedrijven geldt hetzelfde als voor Kalkmeststoffen.

f. Stalmest.

Bij dezen post is de hoogte van de waardeering van ondergeschikt belang. Immers indien de posten stalmest (3f) en geproduceerde mest (8c) op dezelfde wijze gewaardeerd worden en er geen gebruik van den stalmest voor andere doeleinden plaats vindt, vallen deze posten tegen elkaar weg. In verband hiermede is er geen aanleiding om de waardeering ad f.20,- per omgerekende koe te herzien en is de wijzigingscoëfficiënt dus 1.

4. Diverse kosten.

a. Kosten werktuigen:

Deze post omvat:

1. afschrijving werktuigen
2. rente werktuigen
3. onderhoud werktuigen
4. aanschaffing klein gereedschap

Daar in de basiscijfers een rentepercentage van 3% is verdisconteerd, welk percentage thans nog geldt, kan voor de beide eerste onderdeelen eenzelfde wijzigingscoëfficiënt berekend worden, n.l. die weergeeft de mate van prijsstijging van de werktuigen t.o.v. 1945/46 en t.o.v. 1946.

De gewogen gemiddelde prijsstijging van de gemiddelden werktuigeninventaris sinds 1945/46 bedraagt 14%; sinds het kalenderjaar 1946: 4%. De wijzigingscoëfficiënt voor de eerste twee onderdeelen van dezen post bedraagt dus resp. 1.14 en 1.04.

Het onderdeel onderhoud werktuigen, bestaat voornamelijk uit smidskosten, wagenmakerskosten en aanschaffing werktuigonderdeelen.

Het onderdeel aanschaffing klein gereedschap omvat de aankoopkosten van o.a. bezems, touwwerk en melkgereedschap.

Daar van deze laatste onderdeelen geen nauwkeurig prijsverloop bekend was, is hiervoor dezelfde mate van prijsstijging als bij de werktuigen aangehouden.

De wijzigingscoëfficiënt kosten werktuigen wordt dus 1.14 t.o.v. het boekjaar 1 Mei 1945 - 1 Mei 1946 en 1.04 t.o.v. het boekjaar 1 Januari 1946 - 1 Jan. 1947.

b. Onderhoudskosten als pachter.

De wijzigingscoëfficiënt werd gebaseerd op een prijsstijging van 29% sinds 1945/46 welk percentage verkregen werd uit inlichtingen van het Documentatie Bureau Bouwnijverheid. De W.C. 1947/48 t.o.v. 1945/46 is dus 1.29.

De W.C. 1947/48 t.o.v. het kalenderjaar 1946 werd geschat op 1.15.

c. Verzekering.

Deze post omvat. a. verzekering doode inventaris.

b. verzekering levende inventaris.

Daar het premiepercentage vaststaat zal het premie bedrag varieren met de waarde van den inventaris en den veestapel.

De gemiddelde waarde van den doolen inventaris; de gemiddelde waarde v.d.levende inventaris = 6 : 44

De wijzigingscoëfficiënt samengesteld uit de W.C. waarde werktuigen (4a) en de W.C. levende inventaris (zie verder onder 4 f) wordt dus voor Z-Holland

$$6 \times 1.14 + 44 \times 1.13 = 1.13 \text{ t.o.v. } 1945/46$$

50

voor Friesland:

$$6 \times 1.14 + 44 \times 1.08 = 1.09 \text{ t.o.v. } 1945/46.$$

50

Bovenstaande wijzigingscoëfficiënten werden gebaseerd op de cijfers uit de kostprijsboekhouding.

De wijzigingscoëfficiënten voor Z- en N-Holland t.o.v. het kalenderjaar 1946 werden geschat op 1.07 op grond van de overweging, dat ongeveer de helft van de waardestijging voor 1 Jan. 1946 heeft plaats gevonden.

d. Drainage.

De wijzigingscoëfficiënt is berekend door na te gaan de mate van prijsstijging van draineerbuizen sinds 1945/46. Deze bedraagt volgens opgave van het Centraal Bureau te Rotterdam sinds 1945/46 gemiddeld 7%. De W.C. is dus 1.07 t.o.v. het jaar 1945/46.

e. Afschrijving werkpaarden.

De post afschrijving werkpaarden werd in het basismateriaal berekend op basis van een waardevermindering per gewerkt jaar per paard van f.50,-.

Bij de huidige paardeprijzen kan dit bedrag onveranderd worden aangehouden volgens onderstaande specificatie.

kosten 3 à 4 jarige ruïen	f. 750,-
slachtwaarde	" 250,-
afschrijving gedurende 10 jr	" 500,-
afschrijving per gewerkt jaar	" 50,-

De wijzigingscoëfficiënt wordt dus 1.

f. Rente levende inventaris.

Daar voor het jaar 1947/48 hetzelfde rentepercentage n.l. 3% geldt als in de basisjaren is inberekend, is de wijzigingscoëfficiënt rente levende inventaris gelijk aan de waardeverandering van den veestapel. Aan de hand van in onderstaande tabel gerangschikte cijfers, werd berekend de gemiddelde waardeverandering van den rundveestapel en den paardenstapel en de gemiddelde waardeverandering van den volledige levenden inventaris.

Omschrijving	waarde 1945/46 en kalender- jaar 1946	waarde 1947	wegings- coëff. Friesl.	wegings- coëff. Z-Holland
	1	2	3	4
Melkkoeien 3x gekalfd en ouder	f. 500.-	550.-	158	141
" 2x gekalfd	" 475.-	550.-	54	34
" 1x "	" 425.-	500.-	64	40
Jongvee ouder dan 2 jaar, drachtig	" 350.-	450.-	.8	5
" " " " " gust	" 300.-	400.-	5	3
" 1-2 jaar drachtig	" 275.-	375.-	7	-
" 1-2 jaar gust	" 225.-	325.-	85	65
Vr.jongvee ben.1 jr boven 60 kg	" 150.-	175.-	24	-
nl. " " 1 " " " "	" 150.-	200.-	11	-
Vr.jongvee ben. 1 jr beneden 60 kg	" 40.-	50.-	66	69
Mnl.jongvee ben. 1 jr " " "	" 40.-	75.-	23	16
Stieren 1 - 2 jaar	" 400.-	550.-	8	5
Stieren 2 jr en ouder	" 650.-	750.-	6	2
<u>Werkpaarden.</u>				
16 jr en ouder	" 800.-	400.-	12	14
13 t/m 15 jaar	" 1100.-	450.-	6	4
3 t/m 12 jaar	" 1350.-	800.-	69	51
2 - 3 jaar	" 1125.-	475.-	13	16
1 - 2 jaar	" 825.-	250.-	18	18
Veulens boven 3 mnd.	" 300.-	150.-	7	-
Veulens beneden 3 mnd.	" 300.-	100.-	5	2

Kolom 1 geeft aan, de in het basismateriaal berekende waarde van den levenden inventaris.

Kolom 2 geeft aan de waarde van de dieren voor het jaar 1947 opgegeven door de organisatie; Groothandel in Vee.

Kolom 3 en 4 geven aan de wegingscoëfficiënten ter bepaling van de gemiddelde waardeverandering van resp. den rundvee- en den paardenstapel en van beide, gecombineerd.

Deze wegingscoëfficiënten geven aan de verhouding tusschen de verschillende groepen van den rundvee- en den paardenstapel gedurende het jaar 1945/46 op de kostprijsbedrijven van Friesland en Zuid-Holland.

De gewogen gemiddelde wijzigingscoëfficiënten hieruit berekend bedragen:

le voor Friesland: a. rundvee 1.18

b. paarden = 0.53

2e voor Zuid-Holland:

a. rundvee = 1.17

b. paarden = 0.52

De W.C. rente, samengesteld uit bovengenoemde wijzigingscoëfficiënten, gewogen met de verhouding rente rundvee; rente paarden in het desbetreffende gebied wordt dan:

voor Friesland:

$$\frac{20,62 \times 1,18 + 3,77 \times 0,53}{24,39} = 24,33 + 2,- = 26,33 = 1,08$$

voor Zuid-Holland:

$$\frac{23,22 \times 1,17 + 1,48 \times 0,52}{24,70} = 27,17 + 0,77 = 27,94 = 1,13$$

Daar voor de fiscale bedrijven de rente op grond van dezelfde waardeering der veestapel berekend is als voor de bedrijven van de kostprijsboekhouding, werd hiervoor dezelfde wijzigingscoëfficiënt aangehouden.

g. Ziektebestrijding.

Volgens verkregen inlichtingen van de Mij. voor Diergeneeskunde zijn de veeartstarieven behoudens een enkele uitzondering sinds 1945/46 niet gestegen. Wel wordt verwacht dat de uitgaven per bedrijf voor de toekomst zullen stijgen in verband met het inwerking treden van de Provinciale Gezondheidsdiensten. Verder zijn ook de kosten van de mond en klauwzeerbestrijding gestegen, daar het serum thans door den veehouder betaald moet worden, terwijl dit vroeger gratis door de Overheid ter beschikking werd gesteld.

In verband met het bovenstaande werd aangenomen dat de kosten van ziektebestrijding voor het jaar 1947/48 met 20% gestegen zijn t.o.v. het basisjaar 1945/46 en met 15% t.o.v. het kalenderjaar 1946. De W.C. worden dan

t.o.v. 1945/46	: 1.20
kalenderjaar 1946	: 1.15

h. Afleveringskosten.

Dit zijn vrachtkosten en weegloon welke voor het afleveren van vee en hooi gemaakt zijn. De tarieven voor het vervoer van vee hebben volgens verkregen inlichtingen van de vakgroep Goederenvervoer sedert 1945/46 geen wijziging ondergaan.

De wijzigingscoëfficiënt afleveringskosten is dus 1.

i. Omzetbelasting.

Daar in de tarieven van de omzetbelasting geen wijziging is gekomen is het bedrag omzetbelasting onveranderd aangehouden.

h. Diverse kosten.

Voor dezenpost werden voor de onderdeelen waaruit deze post bestaat de volgende wijzigingscoëfficiënten aangehouden Reiskosten abonnementen 1.10 t.o.v. 1945/46.

dekgelden	1.25	"	"
verliezen op emballage	1.-	"	"
betaald onderhoud stier	1.10	"	"
diversen	1.10	"	"

De wijzigingscoëfficiënt dekgelden is ontleend aan de algemeene waardeestijging van het rundvee t.o.v. het jaar 1945/46.

Voor verliezen op emballage werd geen kostenstijging verondersteld terwijl voor de overige posten de stijging op 10% werd geschat.

De gewogen gemiddelde wijzigingscoëfficiënt wordt op grond van onderstaande berekening $17.74 : 15.66 = 1.13$.

	Kosten per ha 1945/'46	Wijzigings- coëfficiënten	Kosten per ha 1947/'48
Reiskosten, abonnementen, gas, electriciteit enz.	f.. 7.83	1.10	8.61
Dekgelden	" 4.71	1.25	5.89
Verschillen emballage	" 1.92	1.-	1.92
Betaald onderhoud stier	" 0.77	1.10	0.85
Diversen	" 0.43	1.10	0.47
T o t a a l	f. 15.66	1.13	17.74

De W.C. voor de fiscale bedrijven voor het jaar 1946 werd geschat op 1.07.

a. Pacht.

Volgens inlichtingen van de Afdeeling Pacht- en Grondzaken van het Departement van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening bedraagt de stijging van de pacht t.o.v. de vooroorlogse jaren gemiddeld 20%.

De stijging van de pacht prijzen tot aan de bevrijding dus tot Mei 1945 bedroeg gemiddeld 12%. Het indexcijfer dat weergeeft de mate van pachtstijging t.o.v. het jaar 1945/'46 is dus $120 : 112 = 1.07$. De W.C. t.o.v. het jaar 1945/'46 bedraagt dus 1.08. Voor de W.C. t.o.v. het kalenderjaar 1946 is aangenomen een stijging van 4% sinds dit jaar, dus een W.C. van 1.04

b. Weidegeld.

Voor dezen post is dezelfde wijzigingscoëfficiënt aangehouden als voor pacht.

8. Aftrekposten.

a. Paardekosten niet voor rundveehouderij.

In de voorcalculatie voor het jaar 1947/'48 werden de kosten per paarde-uur gewaardeerd volgens de recente kostprijsberekening van het L.E.I. op 65 cent per uur.

In verband hiermede wordt de wijzigingscoëfficiënt $65 : 55 = 1.18$.

b. Geproduceerde stalmest.

Zie onder 3 f.

Omzet en aanwas rundvee.

Deze basisbedragen waren voor de voorcalculatie voor het jaar 1947/'48 niet om te rekenen daar:

1e. de aanwas in sterke mate beïnvloed wordt door de veroudering van den rundvee-stapel, terwijl een normale omzet en aanwaspost gebaseerd moet zijn op een stationnair rundveestapel.

2e. zich als gevolg van het verschil in basisjaar verschillen voordoen welke zonder meer niet verklaard kunnen worden.

In verband hiermede werd de post omzet en aanwas vervangen door een theoretische berekening van den uitstoot per ha voor de verschillende gebieden.

Deze berekening wordt uitvoerig toegelicht in bijlage V.

d. Omzet en aanwas jonge paarden.

Bij de berekening van de wijzigingscoëfficiënt rente werd berekend de gemiddelde waardedaling van den paardenstapel op de kostprijsbedrijven n.l. 50%.

Deze waardedaling geeft voor jonge paarden aan de winstmogelijkheden in het heden t.o.v. de basisjaren. Daar deze post grootendeels bestaat uit boekwinsten en deze boekwinsten in de beide basisjaren op grond van dezelfde waardeering van de paarden werd berekend, werd voor beide jaren een wijzigingscoëfficiënt van 0.50 aangehouden.

e. Opbrengst grasland.

Deze post bestond op de kostprijsbedrijven uit vier elementen.

- a. toename voorraad hooi à f.50.- per ton
- b. toename voorraad kuilvoer à f.20.- per ton
- c. opbrengsten verkopen hooi à f.75.- per ton gemiddelde kwaliteit
- d. vergoeding hooileveren aan derden.

a. en b. Voor deze posten werd in overeenstemming met de waardeering onder den post ruwvoeder als wijzigingscoëfficiënt 1.10 aangenomen.

c. Het verkochte hooi omvat vrijwel alleen de levering van gevorderd hooi tegen den officiëlen prijs van f.75.- per ton voor middenkwaliteit.

Aangezien voor het jaar 1947/'48 vermoedelijk geen verplichte hooilevering zal plaats vinden, werd aangenomen dat met dezelfde hoeveelheid als geleverd is, de voorraad hooi aan het einde van het boekjaar zal stijgen.

De wijzigingscoëfficiënt voor dit onderdeel wordt dan $f.55.- : 75 = 0.73$.

Deze constructie is zeer theoretisch gesteld. De werkelijke gang van zaken zal vermoedelijk zijn dat, indien geen hooi geleverd behoeft te worden, minder ruwvoedermiddelen zullen worden aangekocht. Daar hier echter in concreto niets van te zeggen is, werd bovenstaande oplossing voor de berekening aangehouden.

d. Aangezien voor 1947/'48 vermoedelijk geen hooivordering ingesteld zal worden vervalt de vergoeding voor overname van hooileveringsplicht.

	Friesland 1945/'46	Z. Holland 1945/'46	W.C.	Friesland 1947/'48	Z. Holland 1947/'48
toename voorraad hooi	f. 8.47	f. 3.61	1.10	f. 9.32	f. 3.97
" " kuilvoer	" 2.20	" --	1.10	" 2.42	" --
opbrengst verkopen hooi	" 5.61	" 3.69	0.73	" 4.10	" 2.69
Af:	f. 16.28	f. 7.30		f. 15.84	f. 6.66
vergoeding voor overname hooileverings- plicht	" 0.67	" 1.15	-	" --	" --
	f. 15.61	f. 6.15		f. 15.84	f. 6.66

De wijzigingscoëfficiënten worden dus resp. t.o.v. het jaar 1945/'46:

Friesland 1584 : 1561 = 1.01
Zuid-Holland 698 : 666 = 1.05

Als wijzigingscoëfficiënt voor Zuid-Holland t.o.v. het jaar 1946 werd ook 1.05 genomen.

f. Diverse opbrengsten.

Ten aanzien van dezen post dient onderscheid gemaakt te worden tusschen de kostprijsbedrijven van Friesland en Zuid-Holland en de fiscale bedrijven van Zuid-Holland eenerzijds en de fiscale bedrijven van Friesland en Noord-Holland anderzijds, in verband met het verschil in onderdeelen waaruit deze post bestaat. Voor de fiscale bedrijven van Friesland en Noord-Holland bestaat deze post uit vrijwel geheel kosten, gemaakt ten behoeve van varkens welke in de kostenlementen begrepen zijn.

Deze kosten bestaan voornamelijk uit loon en ruwvoerderskosten. Als wijzigingscoëff. is derhalve aangehouden het gemiddelde van de wijzigingscoëfficiënten loon en ruwvoeder n.l. voor Friesland 1.10 t.o.v. het jaar 1945/'46 en voor Noord-Holland 1.02 t.o.v. het kalenderjaar 1946.

Voor de kostprijsbedrijven werd de post nader gesplitst zooals aangegeven is in de toelichting op de kostenelementen in bijlage III. De wijzigingscoëfficiënt werd berekend als gewogen gemiddelde van de wijzigingscoëfficiënten van de onderdeelen. Voor de onderdeelen: winst op emballage, verkoopen riet en stalpremie werd aangenomen dat de opbrengsten hiervan niet gewijzigd zijn.

Voor de posten weidegeld, dekgeld en ontvangsten voor onderhoud stier werden in overeenstemming met de berekening bij de wijzigingscoëfficiënt diverse kosten (4(j.) dezelfde wijzigingscoëfficiënten genomen voor resp. Friesland en Zuid-Holland. Voor de onderdeelen rijloon en huurwerktuigen werden resp. genomen de wijzigingscoëfficiënten paardekosten en kosten werktuigen.

De gewogen gemiddelde wijzigingscoëfficiënten voor den post diverse opbrengsten werden zoo berekend op 1.13 voor Friesland en 1.16 voor Zuid-Holland.

Voor de fiscale bedrijven van Zuid-Holland waar deze post dezelfde bestanddeelen heeft als bij de kostprijsbedrijven werd de wijzigingscoëfficiënt geschat op 1.08 t.o.v. het jaar 1946.

BEREKENING VAN HET GEMIDDELDE OVERSCHOT VOOR DEN BOER BIJ
VERSCHILLENDE MOGELIJKE PRIJZEN EN DE WERELIJK BESTAANDE BEDRIJFSGROOTTE.

Deze berekening is uitgevoerd bij de respectievelijke prijzen van 16; 15 en 14 ct. per kg melk met 3.3% vet.

Voor de provincies Friesland en Noord-Holland waar het gemiddelde vetgehalte 3.7% en 3.39% bedraagt, werd het overschot berekend bij een evenredig hooger prijs per kg melk met bestaand vetgehalte, n.l. voor:

Friesland	16 x (3.7 : 3.3)	=	17.94 ct. per kg
	15 x "	=	16.82 " " "
	14 x "	=	15.70 " " "
Noord-Holland	16 x (3.39 : 3.3)	=	16.44 " " "
	15 x "	=	15.40 " " "
	14 x "	=	14.38 " " "

Voor de provincie Zuid-Holland bedraagt het gemiddelde vetgehalte 3.3%, zoodat de melkprijs hier niet omgerekend behoefde te worden.

Het resultaat van deze berekening is samengevat in onderstaande tabel:

a. Bij een melkprijs van 16 ct./kg voor melk met 3.3% vet.

	Friesland	N. Holland	Z. Holland 1)
Prijs per 100 kg melk bij bestaand vetgeh.	f. 17.94	f. 16.44	f. 16.-
Kostpr. p. " " " " " "	f. 10.-	f. 10.10	f. 11.10
Overschot per 100 kg melk	f. 7.94	f. 6.34	f. 4.90
Opbrengst per ha in kg	3744	3443	3222
Gemiddelde bedrijfsgrootte	25 ha	12.5 ha	18 ha
Overschot per gemiddeld bedrijf	f. 7425.-	f. 2725.-	f. 2844.-
Overschot per ha	f. 297.-	f. 218.-	f. 158.-

b. Bij een melkprijs van 15 ct./kg melk 3.3% vet.

Prijs per 100 kg melk bij bestaand vetgeh.	f. 16.82	f. 15.40	f. 15.-
Kostpr. p. " " " " " "	f. 10.-	f. 10.10	f. 11.10
Overschot per 100 kg melk	f. 6.82	f. 5.30	f. 3.90
Overschot per gemiddeld bedrijf	f. 6375.-	f. 2275.-	f. 2268.-
Overschot per ha	f. 255.-	f. 182.-	f. 126.-

c. Bij een melkprijs van 14 ct./kg voor melk met 3.3% vet

Prijs per 100 kg melk bij bestaand vetgeh.	f. 15.70	f. 14.38	f. 14.-
Kostpr. p. " " " " " "	f. 10.-	f. 10.10	f. 11.10
Overschot per 100 kg melk	f. 5.70	f. 4.28	f. 2.90
Overschot per gemiddeld bedrijf	f. 5325.-	f. 1838.-	f. 1674.-
Overschot per ha	f. 213.-	f. 147.-	f. 93.-

1) Voor Zuid-Holland werd evenals in de andere provincies het overschot berekend per ha kadastraal.